

ומקדשי תיראו

גליון מס' 7 | שבט תש"פ

מקדש מלך / עמ' 16

תשובת מרן הרב צבי פסח פרנק זצ"ל

"כי כן צווייתי" / עמ' 9

מאמציו ופועלו של מרן הרב שאול ישראל זצ"ל לשמירה על קדושת הר הבית

בירור הלכתי

הרב יעקב עדס שליט"א
/ עמ' 21

'אל ההרים אשא עיני'

הרב יהושע שפירא שליט"א
/ עמ' 13

בצל ההר

הרב יעקב אריאל שליט"א
/ עמ' 5

'הפקדתי שומרים'

גדולי הרבנים במכתבי הבהרה / עמ' 8-1,6

תמיכה בארגון "מורא מקדש"

באנו בזאת לחזק את ידי ארגון 'מורא מקדש', הפועל למען שמירה על קדושת הר-הבית, ודואג שלא יהרסו העם לעלות אל הר ד' (במצבנו כיום) חלילה.

מצוה רבה לתרום להם, וזכות מצוה חשובה זו של מורא מקדש תעמוד לכל איש אשר ידבנו ליבו. ויזכו לראות בבנין ביהמ"ק על מכוננו במהרה בימינו.

ובאנו על החתום: (לפי סדר הא-ב)

הרב ברוך וידר
ראש ישיבת הכותל

הרב איתן איזמן
ירושלים

הרב אביגדור נבנצאל
רב העיר העתיקה
בירושלים תובב"א

הרב זלמן קורן
מחבר הספר "בחצרות בית ה'"

הרב זלמן נחמיה גולדברג
בית הדין הגדול

הרב בן-ציון אלגאזי
ראש ישיבת רמת-גן
וראש מכון "צורבא - מרבנן"

הרב מרדכי גרינברג
ראש ישיבת
כרם ביבנה

הרב מרדכי נגארי
רב העיר מעלה אדומים

הרב מיכה הלוי
רב העיר פתח-תקוה

הרב שלמה לוי
ראש הישיבה בקרית גת
וראש הכולל בישיבת הר-עציון

הרב שלמה אבינר
ראש ישיבת עטרת ירושלים
ורב הישוב בית-אל

הרב צבי קוסטינר
ראש ישיבת
מצפה-רמון

"הפקדתי שומרים"

רבני ישראל מבהירים דעתם

בע"ה, שבט תש"פ

אל אחינו בני ישראל, אוהבי ציון ומצפים לבנינה

משזכינו, בעזרת צור ישראל וגואלו, לשחרור ירושלים כולה ובליבה הר בית ד', עמדו רוב ככל גדולי ישראל, וגדרו פרצה העלולה להיפרץ אם ינהגו בהר מנהג הפקר, ואסרו על כניסה לכל שטח הר הבית. בזה המשיכו את האיסור הרווח משנים קדמוניות על ידי גדולי ירושלים ובהם מרן הראי"ה קוק זצ"ל, שהיה מזהיר לקראת כל חג את הבאים לירושלים מכניסה להר. וודאי יש לשמוע לדבריהם ולהימנע מכניסה להר הבית.

לא היינו נדרשים לסוגיה זו, אלמלא ראינו פרסומים בשמנו כאילו הננו מעודדים ותומכים את הציבור להיכנס להר הבית. הרינו להודיע בגלוי את הכחשתנו לפרסומים אלו.

כמובן שאין הדברים נובעים מתחושת ריחוק ח"ו מהר קודשנו, אלא דווקא מעומק הערצתנו וקישורנו אל גדולתו הנשגבה, וכדברי מרן הראי"ה קוק זצ"ל:

"מה שאין אנחנו נכנסים לפנים מן הכותל, הוא לא מפני מיעוט זכויותינו ומיעוט קישורינו אל המקום הקדוש הזה, אלא מפני רוב הקישור שלנו אליו ואל רוממות קדושתו. מפני שאנו מכירים, שכמו אז בעת שהיה בית-מקדשנו על מכוננו, כך גם עתה הוא מלא כבוד ד' אלוקי ישראל וקדושתו, ואין לנו עכשיו אלה האמצעים הדתיים שנוכל על ידם להכשיר את עצמנו, עד שיבוא הזמן וימצא לנו כל הדרוש להכשיר את עצמנו לעמוד במקום הקדוש הזה, שאנו מקושרים אליו בכל נפשנו ובכל חיי נשמתנו." (אגרות הראי"ה ח"ד מהדו"ב עמ' קסה).

מובן שאין הר הבית שייך לערבים. אך את הריבונות על ההר צריכה לחזק מדינת ישראל. על הממשלה וכוחות הביטחון לעשות כל שניתן, על פי ההלכה, כדי להפסיק את חילול הקודש הנעשה בהר קודשנו ע"י הערבים.

ויהי רצון שנחזה במהרה בשוב ד' ציון. ואז נעלה ונראה כולנו בהר הקודש בירושלים.

מנחם פורשטיין

הרב מיכאל הרשקוביץ

רב הישוב נריה
ור"מ בישיבת מרכז הרב

נשיא ישיבת כרם ביבנה

הרב מרדכי גרינברג

נשיא ישיבת כרם ביבנה

ר"מ בישיבת מרכז הרב

הרב חיים שטיינר

ר"מ בישיבת מרכז הרב

הרב מנחם פורשטיין
ר"מ בישיבת מרכז הרב
וראש מכון פוע"ה

הרב יהודה עמיחי

ראש מכון התורה והארץ

הרב אליקים לבנון

רב השומרון
וראש ישיבת אלון מורה

שיעורים בנושא דרישת המקדש, מצות 'מורא מקדש' וכניסה להר הבית בזמננו

האם מותר להיכנס להר הבית? האם ישנה מסורת אביוקת על מקום המקדש? כיצד נחזק את הריבונות בהר הבית? כיצד נהא גדולי ישראל ביחס אכות המערה ולהר הבית? האם יהודים נכנסו להר במשך הדורות? האם מנעית הכניסה להר לא אולאת אריחוק מהמקדש?

בליוי
מצגת
יחודית!

שיעורים מקיפים ומרתקים בנושאים אלו מרבני 'מורא מקדש', לבתי כנסת, קהילות, ישיבות, מכינות, מדרשות ואולפנות.

להזמנה: אריאל – 054-9245161 או דרך המייל: lemoramikdash@gmail.com

מאגר חומרים יחודי בנושא העלייה להר הבית

מה אחר הכב צבי יהודה על חוברת בנושא הר הבית? אלה הכב ארדכי אליהו לקח את המסות? את מי איתן הכב שלמה זלמן אייזנבאק מכספו? מה החליטו הכב אברהם שפיא והכב ארדכי אליהו באמצעות הכנסות הכאסית?

לצפיה בהקלטות נדירות מהרב צבי יהודה ותלמידיו, הרב אליהו ותלמידיו, הרב שפירא ועוד, לקריאת דברי גדולי הרבנים בדורות האחרונים, ולקבלת החברות הקודמות של 'מורא מקדש' פנו לכתובתנו: lemoramikdash@gmail.com או באתר Moramikdash.org.il או חפשו בגוגל: 'מורא מקדש'

מערכת:

הרב ברוך תאנה, הרב יהושע ואן דייק, הרב עידו רוזנטל, הרב עמיחי אליאש, אברהם ליפשיץ.

לתגובות: lemoramikdash@gmail.com | 053-2418479

עלות הדפסת החברות והפצתן גדולה מאוד, נודה לכל מי שירצה להשתתף בהוצאות, לזיכוי הרבים. לתרומות: חשבון בנק: בנק 20, סניף 439, מס' חשבון 224880 בהעברה בנקאית יש לציין: "עבור מורא-מקדש"

בשערי ההר

מאמר מערכת

בסיעתא דשמיא, שמחים אנו להגיש בפניכם גליון שביעי בסדרת 'ומקדשי תיראו'.

בחסדי ה', זוכים אנו לראות ברכה ופירות למאמצינו. מאז החלה תנועת 'מורא מקדש' לעורר על חומרת הכניסה המחללת למקום הקודש, נבלמה העליה התלולה במספר הנכנסים מאחינו בית ישראל להר, אותה ראינו בשנים האחרונות. משנתפזר מעט הערפל סביב דעת התורה בענין, התוודעו רבים מבני התורה וחובשי בית המדרש לסוגיא חמורה זו, וקיימו בעצמם "שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלקים". מתוך כך, העמיקו את יראת המקדש בלבבם והגדילו את מושגי הציפייה והכיסופים בתודעתם. כי שם ד' אקרא, הבו גודל לאלקיננו.

ונודה על האמת, אף אנו העוסקים במלאכה, מופתעים לא פעם לגלות את עומק הערפל והאפלת המושגים שקנו להם שביתה בתודעה הציבורית בסוגיא זו.

פעם אחר פעם, בהיפגשנו עם רבנים, מגדולי ומנהיגי הציבור, הופתענו לגלות שדעתם בנושא מוצגת לציבור אחרת ממה שהם באמת חושבים. רבנים שהכל מחזיקים אותם לתומכים או לפחות לא מתנגדים לכניסה להר הבית, הביעו באזנינו את ההיפך הגמור.

ידיעה זו חשובה מאד לציבור, שלתומו מקבל כאמת את מכתבי הרבנים המתפרסמים על ידי ארגונים המעודדים כניסה להר הבית, ומתרשם שזוהי דעת הזרם המרכזי בקרב הרבנים.

ואין זו אשמתו. כאשר מצורפים לרשימה ארוכה אחת, בניסוחים מתוחכמים, שמות של מעט רבנים הקוראים לציבור לעלות, יחד עם רבנים רבים המזהירים את מי שהחליט שהוא עולה, שיזהר עכ"פ במורא ובטהרה, נוצר רושם לקורא התמים שהתירו פרושים את הדבר. מה שהוא הפכה הגמור של האמת. וכבר עמד על כך הרב זלמן קורן שליט"א, גדול חוקרי הר הבית, במכתבו המובא בגליון זה.

ומכאן מודעה רבה לאורייטא! המכתבים מרבני ישראל המובאים בחוברת זו, ובחברות הקודמות, לא ללמד על עצמם בלבד יצאו. לצערנו הרב, במשך עבודתנו נחשפנו לכל-כך הרבה ידיעות מסולפות, חצאי אמיתות, שמועות שאין להן בסיס והוצאת דברים מהקשרם, המתפרסמים חדשות לבקרים ע"י הארגונים המעודדים כניסה להר הבית. בכרוזים, ידיעות בעיתונות ובאתרים, פליירים למיניהם ואף בספרים שונים. כך הדבר בפרסומים ובשמועות על רבנים שכבר הלכו לעולמם, וכן בפרסומים ובשמועות של רבנים החיים עמנו. ברוך ה', שכאשר מדובר ברבנים החיים עמנו, יכולים הם לפחות לפרסם הכחשה לדברים.

על כן, כל החפץ בבירור דעתם של רבני ישראל בדבר כניסה להר הבית בזמן הזה, עליו לדעת שאין לו להתרשם מן הפרסומים המופצים הנ"ל. כל שמועה בשם רב כל שהוא צריכה בדיקה יסודית.

בגליון זה נוספו עוד דעות גדולי הרבנים שביררו בפיהם ובכתבם את דעתם האמיתית. יראה

כל הולך בתום וביושר, וישוב ליראת ה', ליראת המקום שאינו מקום, בו בחר לו האלקים, אשר השמים ושמי השמים לא יכללוהו, אָמֵןם יֵשֶׁב אֱ-לֹהִים עַל הָאָרֶץ. זאת מנוחתו עדי עד, פה ישב, כי בציון איוה למושב לו.

את החוברת שלפנינו פותח כאמור מכתב של כמה מגדולי הרבנים שליט"א, המביעים דעתם הברורה בענין כניסה להר הבית בזמן הזה: **הרב חיים שטיינר, הרב מרדכי גרינברג, הרב מיכאל הרשקוביץ, הרב אליקים לבנון, הרב מנחם בורשטיין והרב יהודה עמיחי.** הרב אליקים לבנון שליט"א צירף לחתימתו מכתב נוסף ששלח אלינו, ובו הוא מסביר שאמנם בעבר התיר בתנאים מסוימים לשואלים אותו, אך עתה הוא מורה שאין לעלות להר כלל.

במדור 'בצל ההר' הבאנו את תשובתו של **הרב יעקב אריאל שליט"א** לשאלה שנשאל כתגובה למאמרו בגליון הקודם.

בהמשך מובאים מכתבים נוספים של שניים מגדולי ישראל בזמננו, **הרב זלמן נחמיה גולדברג שליט"א והרב אשר וייס שליט"א**, המביעים דעתם הברורה בענין, בניגוד לשמועות שהופצו בשם.

יחסו הנחרץ של מרן הגאון **הרב שאול ישראלי זצ"ל**, ראש ישיבת מרכז הרב וחבר בית הדין הגדול, מתברר מתוך דברים והחלטות שנכתבו על ידו.

הרב יהושע שפירא שליט"א, ראש ישיבת רמת-גן, נדרש במאמרו לטענה הנשמעת רבות מפי עולי ההר ש"כך הם סדרי הגאולה, מתחילים מהתעוררות העם. כשם שרוב גדולי ישראל התנגדו לציננות...". הרב שפירא משיב על טענה זו בשלושה מישורים.

המדור 'בסתור ההר' הפעם, משמש גם כרקע לבירור הלכתי של מרן הגאון **הרב צבי פסח פרנק זצ"ל**, רבה של ירושלים, בענין "איסור כניסה לכל שטח הר הבית, מלפנים להכתלים והשערים" כלשונו, מתוך ספרו 'מקדש מלך' על עניני ירושלים והמקדש.

דבריו של המקובל **הרב יעקב עדס שליט"א**, הם חלק ערוך מתוך ספרו 'דברי יעקב' על עניני הר הבית. בבהירות ובשיטתיות, כדרכו, מונה הרב עדס את הטעמים לאיסורם של גדולי הדורות. כמו כן הוא דוחה את הראיה מדברי המאירי, שעל עדותו, לכאורה, מסתמכים רבים ממתירי העליה.

את הגליון חותם מאמר מופלא של **הרב שבתי בורנשטיין זצ"ל**, נין ה'אבני נזר' ותלמיד מרן הראי"ה קוק זצ"ל. תוך השוואה בין שתי המצוות הנשגבות; שבת ומקדש, הוא עומד על ערכה של ההתרחקות מקרבת יתר לקודש, שדווקא היא מאפשרת להתרומם לאחיזה בו.

תהלות לא-ל עליון, קדושתו ומוראו מלאה כל הארץ, הבוחר בירושלים לכסא לו במרום הרים, אשר אמצנו וחזקנו והעמידנו בשערי גליון זה, כל השביעין חביבין, שמצטרף לגליונות 'ומקדשי תיראו', העומדים על משמרת מורא הר בית ה', אליו עיינו מייחלות, שיבנה במהרה בימינו. אמן.

בצל ההר

הדים חוזרים לגליון הקודם

תשובת הרב יעקב אריאל שליט"א הקשבה לגדולי ישראל בעניין הר הבית

שאלה: שלום לכבוד מורנו הרב יעקב אריאל שליט"א.

ראיתי את תשובת הרב בחוברת 'ומקדשי תיראו', בענין כניסה להר הבית. רציתי לשאול את כתר"ר, שלכאורה העולים להר הבית מסתמכים על דעת הגר"ש גורן וצ"ל. האם יש עדיין מה לטעון שאין לחלוק על גדולי הדור?

תשובה: רוב מניין ורוב בניין.

1. לטובת הקוראים אנו מביאים פה שוב את תשובת הרב שליט"א:

עיי' רמב"ם הל' בית הבחירה פ"ז והלכות ביאת מקדש פ"ג. דעת הרמב"ם מקובלת על כל הפוסקים ואין מערער על פסקיו. הבעיה היא שאיננו יודעים בודאות את הגבולות בין הר הבית לעזרות, לכן פוסקי דורנו הסתייגו מכניסה המונית לרחבת הר הבית, משום שאזור זה אינו מתוחם בצורה המונעת כניסה לאזורים אחרים אליהם הנכנסים חייבים כרת, וא"כ יצא שכר העולה בהפסדו. מה גם שרוב העולים להר הם תיירים הנכנסים לעזרות, וגם להר הבית הם באים לא לבושים כהלכה, לא טובלים וכדי בזיון וקצף.

יש דרכים רבות להדגיש את בעלותנו על ההר, כגון הצבת משמרות קבועים יומם ולילה על פתחי ההר וכמו כן ישנו בנין ה"מחכמה" המשקיף על הרחבה ואף הוא באוירו של הר הבית ואילו ניתן להיכנס לאחר טבילה וכו' ולהתפלל על בית מקדשנו (עיי' באהלה של תורה ח"ד סי' כד).

באשר לבעלות עם ישראל על הר הבית. אין להפריד בין הבעלות המדינית לבין מצות התורה. גם אם המקדש חרב לדאבונו, חובתנו לשמור על כבודו. חובה זו ניתנת לקיום ע"י הציבור ולא ע"י יחידים. יחידים אינם 'מבשרים' ואינם יוצרים בעלות, אלא רק כלל ישראל באמצעות שלוחותיו, כגון המשטרה. ואכן יש ללחוץ על המשטרה שתשמור יותר על כבוד ההר הקדוש לנו. לדוגמא, עליה למנוע את חילול הקודש הנעשה ע"י נערים המשחקים שם כדורגל (בהסכמתו ובשליחותו של הוואקף הטונק שהמקום 'חראם' דהיינו הוא 'קדוש' להם...).

הכרזות ומעשים מיותרים על 'כיבוש' כביכול אינם תורמים לזיקתנו העמוקה והאמתית לבית מקדשנו. הם רק יוצרים פרובוקציות מזיקות ומרחיקים אותנו מבניינו. בית המקדש לא זקוק לכיבוש. משום כך דוד המלך לא כבש אותו (ראה 'מנחת חינוך' מצוה רפד) וגם לא יכול היה לבנותו. בית המקדש השלישי, שייבנה במהרה בימינו, צריך לשמש מוקד של השראה לעולם כולו. "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים..." לא יישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה".

יהי רצון מלפני ה' אלקינו ואלקי אבותינו שיעלנו בשלום ובשמחה לבית מקדשנו, במהרה בימינו אמן.

בצפה לישועה, הרב יעקב אריאל

כמו כן צירף הרב לדברים מאמר העוסק בחובת השמיעה לגדולי ישראל.

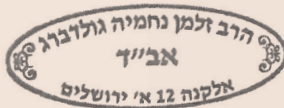
ב"ה, כג תמוז תשע"ט

אל כל אחינו בית ישראל

דבר ידוע ופשוט מאז, שעל פי ההלכה מנועים ישראל מלהיכנס לפניו מן הכותל המערבי, לשטח הר הבית כולו. וכן פסקו כל גדולי ישראל בדורות האחרונים. דבריהם אינם צריכים חיזוק, ובוודאי שאיסור חמור הוא לא לקבל דבריהם.

לא נצרכתי לדבר זה, אלמלא שמעתי שתלו בי - מדברים שאמרתי, מסתמא בדרך מו"מ בהלכה - ומפיצים כאילו התרתי ח"ו להיכנס להר הבית. ע"כ אני מגלה דעתי הברורה, שחלילה להעלות על הדעת להיכנס להר הבית בזמן הזה, עד יבנה המקדש במהרה בימינו.

ובאתי על החתום

ב"ה, כג תמוז תשע"ט

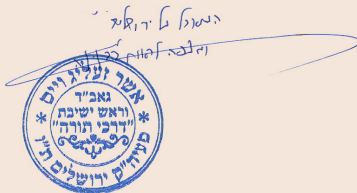
בס"ד

תאריך: ה' אלול ה'תש"ע

בענין העליה להר הבית, ואין ידעתי מה יש לדון בזה, אחרי שרובם ככולם של גדולי ישראל, ובכללם גדולי ירושלים, אסרו באופן מוחלט את העליה להר. ולענ"ד, כל העיסוק וכל הפלפול בשאלה זו פסולה ומיותרת, ואין לעלות כלל להר הבית, בין ביחיד ובין ברבים, עד אשר יבא גואל צדק ויקבץ נדחי ישראל בב"א

המתאבל על ירושלים, ומצפה לראות בבנינה, אשר זעליג וייס

המטעם ב"ד ירושלים
הרב זלמן נחמיה גולדברג

המתאבל על ירושלים, ומצפה לראות בבנינה, אשר זעליג וייס

הרב אליקים לבנון שליט"א
 רב השומרון
 ראש הישיבה
 ורב היישוב אלון מורה.

בס"ד

עליה להר הבית

- א. מבחינה הלכתית, יש מקומות בהר הבית, אשר מותר להכנס אליהם, לאחר ההכנות הנדרשות והטבילה במקוה, כדין.
  - ב. בעבר, גיליתי דעתי, שאכן אפשר לסמוך על כך, ולעלות בטהרה.
  - ג. לאחרונה התברר לי, שהיתר זה גורם לפירצה קשה, ולצערי, רבים עולים ונכנסים למקומות שיש איסור כרת על הנכנס בהם.
  - ד. לכן, הנני פונה ומבקש, שלא להשתמש בהיתר זה, ולהמנע מעליה, הן לגברים והן לנשים.
- הקב"ה יצילנו משגיאות, ובמהרה יבנה מקדש על מכונו, ושם נעלה ונראה כולנו.

בברכה לשמירת מורא דמקדש

א.לבנון
 אליקים לבנון

הרינו מצטרפים לקודמינו, רבני עיר"ק ירושלים ת"ו, ומזהירים את הציבור כולו להימנע מכניסה לכל שטח הר הבית.

כזאת באנו על החתום: *אני אליקים לבנון שליט"א*
הרב שלמה מנחם עמאר
 הראשון לציון רבה הראשי של ירושלים

א.לבנון
 הרב אריה שטרן
 רבה הראשי של ירושלים

תחנת 12, ירושלים ת.ד. 13 91000 טל. 02-6214840 פקס: 02-6214831
 12 Hachivazelet St. Jerusalem P.O.Box 13 91000 Tel: 02-6214840
 E-mail: Haravamar@rabanut.org.il, Ravstern@rabanut.org.il

(מתוך כרוז - י"ד באדר א' תשע"ט)

מכתבו של הרב זלמן קורן שליט"א

בס"ד, י"ב בתשרי תשע"ח

לכבוד עו"ד רבינוביץ'

בימים אלו הובא לידיעתי כרוז (שהעתק שלו מצורף למכתב זה) שפרסמו רבנים שונים בחודש מנחם אב, ואשר בו נואלו לכתוב הנחיות הנוגעות לעליה להר הבית (בניגוד לדעת כל גדולי ישראל בשנת תשכ"ז, ובניגוד מוחלט לדעת רבם של רבים מהם, הרב צבי יהודה קוק זצ"ל, שניתן במקרה זה לומר עליהם "רבם דקרו"). ומנוסח הכרוז שלהם עולה כאילו כביכול בספרי 'חצרות בית ה'" אני מתיר ח"ו את העליה להר הבית בזמן הזה, ואף נותן שם הנחיות למסלולים שבהם העולים צריכים ללכת.

אמת היא שבספרי "חצרות בית ה'" עסקתי בשאלת זיהוי גבולות העזרה והחיל, אבל בהקדמה כתבתי במפורש שדעתי היא כדעת כל חכמי ישראל שאסרו את הכניסה להר הבית, וכי התנועת המעשית של ספרי היא רק בנוגע לאנשי ביטחון. (מלבד זאת במהלך השנים פרסמתי את דעתי הנחרצת נגד העולים להר הבית בבמות ובפרסומים שונים, כולל פרסומים משנת תשע"ז).

להפתעתי ראיתי כי בכרוז הנ"ל כתוב במפורש:

למעשה יש ללכת בשביל הקבוע והמקובל ובשמירה על מרחק מהמדרגות המובילות לרמה שבמרכז ההר מדרום, מצפון וממערב. במזרח אין לסטות מהשביל הצמוד לכותל ההר - כמבואר בספר חצרות בית ה'.

אשר משמעותו היא כאילו כביכול בספרי חצרות בית ה' קיימות הנחיות הנוגעות להליכה בשביל "הקבוע והמקובל" (???). בדרום בצפון ובמערב, ובשביל הצמוד לכותל המזרחי.

אני רואה בפרסום זה הוצאת דיבה, ואשר על כן אני מבקש ממך לבדוק את האפשרות לנקוט באמצעים משפטיים מתאימים, (תחילה בבית דין רבני, ובהתאם לצורך וברשות גם לפעול באמצעות ערכאות), כדי לעצור מידית את המשך פרסומו של הכרוז השקרי, וגם להביא לכך שחותמי הכרוז ומפרסמיו יפרסמו בפומבי התנצלות.

עלי לציין כי התבוננות בכרוז מחשידה את כותביו מלכתחילה בנסיון לגניבת דעת. שכן הכרוז מחולק בתוכנו לשני חלקים. חלקו העליון הוא כרוז של רבנים שלצערי באמת נותנים יד לעליה להר הבית, אך מלבד זאת הם פנו לקבוצת רבנים שנשארו נאמנים לקו של גדולי ישראל משנת תשכ"ז ולהוראתו של רבם של חלק מהם, הרב צבי יהודה קוק זצ"ל, וביקשו מהם לחתום "על כל פנים" על אזהרה שנועדה לאלו שבין כך עולים להר, שישמרו על דיני טהרה. ובתחתית המודעה העיקרית "הדביקו" מודעה שבה גוף הנוסח שעליו חתומים הרבנים האוסרים שנפלו במלכודת הנ"ל מודפס מן הצד (מימין לחתימות) ובו כתוב "הננו מוצאים להדגיש את הזהירות הנדרשת מן העולים להר שלא להיכשל ולהכשיל מרוב חיבת הקודש, ולשמור על ההנחיות הנ"ל". ומשמאל לנוסח מתנוססות חתימות של רבנים שמעולם לא התירו את עצם העליה להר. וכך יוצרת המודעה רושם כאילו שתי קבוצות החותמים (המודפסים זה מתחת זה) מתירות את העליה להר הבית.

בכבוד רב

זלמן מ. קורן, מח"ס חצרות בית ה'.

כי כן צווייתי"

**מאמציו ופועלו של ראש ישיבת
מרכז הרב וחבר בית הדין הגדול
מֵרֵן הֶרֶב שְׂאוּל יִשְׂרָאֵלִי זצ"ל
לשמירה על קדושת הר הבית**

/ הרב יהושע ון דייק

באלול תשכ"ז, חודשים ספורים לאחר כיבוש העיר העתיקה במלחמת ששת הימים, חתם מֵרֵן הֶרֶב שְׂאוּל יִשְׂרָאֵלִי זצ"ל על איסור הכניסה לכל שטח הר הבית, יחד עם כל גדולי ישראל דאז (הרבנים הראשיים - הרב איסר יהודה אונטרמן והראש"צ הרב יצחק ניסים, וכן הרב צבי יהודה קוק, הרב יחזקאל אברמסקי, הרב יוסף משאש, הרב עובדיה הדאיה, הרב אליעזר וולדינגברג בעל ה"ציץ-אליעזר", הרב שלמה-זלמן אויערבך, הרב יצחק אריאלי, הרב שלמה זיו, הרב יוסף שלום אלישיב, הרב עובדיה יוסף ועוד רבים):

תחילה מזכירים הרבנים את מנהג ישראל מדורי דורות, שלא להיכנס להר הבית: "אחרי שזכינו בחסדי השי"ת שהר הקדש והמקדש חמדת ישראל נמצא ברשותנו, ורבים מהמון בית ישראל נוהרים לחזות עין בעין את מקום הקדש והמקדש, ויש מהם שנכנסים בשטח הר הבית, אשר מדורי דורות אנו מזהירים ונמנעים מלהיכנס בכל שטח הר הבית כולו, פֶּן נִכְשַׁל ח"ו באיסור חמור בפגיעה בטהרת המקום הקדוש הזה".

הרבנים מוסיפים ומזהירים את הציבור, מכך שבכל כניסה לשטח הר הבית עלולים להגיע לחשש כרת: "זאת ועוד, ברבות הימים נעלם מאתנו המקום המדויק של המקדש, וכל הנכנס אל שטח הר הבית עלול להיכנס מבלי יודעים אל מקום המקדש וקדש הקדשים, ואז ייכשל באיסור חמור של כרת ח"ו". לפיכך אנו חוזרים ומזהירים על מה שהזהרנו מכבר, שבל יהי איש ואשה להיכנס לכל

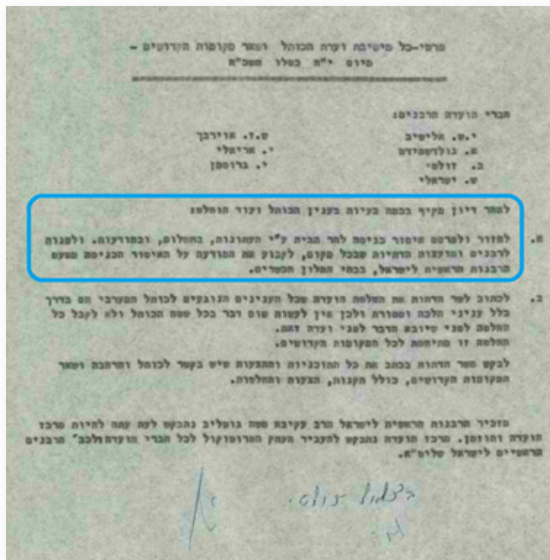
שטח הר הבית, בלי הבדל דרך איזה שער שנכנסים בו". (יש לציין שגם בדורות הקודמים ידעו ע"פ מפות קנה מידה את המרחק הגדול בין השטח הדרומי לצכ'רה, ובכל זאת היה פשוט להם לאיסור, כי לא סמכו להלכה על זיהוי הצכ'רה כאבן השתיה).

הרבנים חותמים את דבריהם בכך שבכניסה להר הבית יש איסור נוסף, מלבד חשי כרת: "ומלבד עצם הזהירות מאיסור חמור זה של פגיעה בטהרת מקום הקודש והמקדש, יש גם מצווה רבה של מורא המקדש ושמיירתו". – כלומר מצוות עשה של 'ומקדשי תיראו' מתקיימת דווקא על ידי הזהירות מלהיכנס להר הבית, מחמת היראה מקדושתו הנשגבה. (כך כתב גם מרן הרא"ה קוק זצ"ל, במשפט כהן סימן צו: "דוקא ע"י הרחוק יכנס הגודל והמורא בלב... ע"י מה שאנו נזהרים מלהתקרב בהיותנו טמאים אל המקום הקדוש הרינו מקיימים מצות מורא מקדש").

"לחזור ולפרסם את איסור הכניסה להר הבית"

המכתב ההוא לא היה מאורע חד פעמי. מספר חודשים לאחר מכן, הוקמה ועדת רבנים רשמית,

מטעם הרבנות הראשית – "ועדה לענייני הכותל המערבי ויתר המקומות הקדושים": בוועדה היו חברים כמה ענקי עולם: הרב יצחק אריאלי, מנהל רוחני בישיבת מרכז-הרב, שהיה גם חברותא של מרן הרא"ה, מרן הרב שאול ישראלי, וחבריו הדיינים הרב שלמה זלמן אויערבך, הרב יוסף שלום אלישיב, הרב אליעזר גולדשמידט והרב בצלאל זולטי, לימים רבה של ירושלים.

(המסמך באדיבות ארכיון המדינה, תיק הרבנות הראשית)

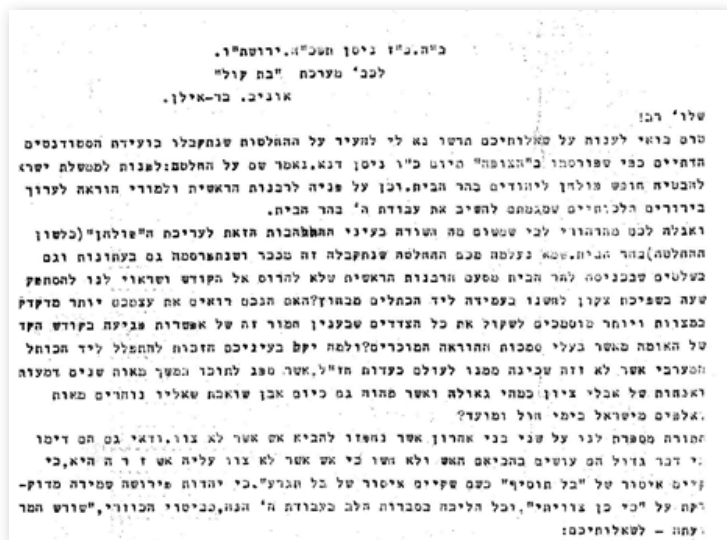
הוועדה התכנסה ב"ח בכסלו תשכ"ח, והחליטה שלא להסתפק בכרוז שיצא בתשכ"ז, אלא שיש צורך לחזור ולפרסם את האיסור בכל מקום אפשרי – בעיתונות, בלוחות המודעות, ובבתי המלון הכשרים: "לאחר דיון מקיף – הוחלט: לחזור ולפרסם איסור כניסה להר הבית על ידי העיתונות, בתשלום, ובמודעות. ולפנות לרבנים ומועצות הדתיות שבכל מקום, לקבוע את המודעה על איסור הכניסה מטעם הרבנות הראשית לישראל, בבתי המלון הכשרים".

תשובת הרב ישראלי לצעירים שרצו להתפלל בהר הבית

כבר באותם ימים, היו כאלו שהחלטת כל גדולי הרבנים לא מצאה חן בעיניהם: בהמשך השנה, התקבלה החלטה ב"ועידת הסטודנטים הדתיים", של אוניברסיטת בר אילן, לפנות לממשלת ישראל, לרבנות הראשית ולרבנים נוספים בבקשה לאפשר תפילת יהודים ("חופש פולחן") בהר הבית. בתגובה לדברים, פנה בתאריך כ"ז ניסן תשכ"ח, הגאון הרב שאול ישראלי זצ"ל במכתב תוכחה למערכת "בת קול" - בטאון הסטודנטים של אוניברסיטת בר-אילן בזמנו, ואלו היו דבריו (המכתב נמסר לידינו ע"י חתנו הרב ישראל שריר):

"אגלה לכם מהרהורי לבי, שמשום מה חשודה בעיני ההתלהבות הזאת לעריכת ה"פולחן" (כלשון ההחלטה) בהר הבית. שמה נעלמה מכם ההחלטה שנתקבלה זה מכבר, ושנתפרסמה גם בעיתונות וגם בשלטים שבכניסה להר הבית מטעם הרבנות הראשית, שלא להרוס אל הקודש, ושראוי לנו להסתפק כפי שעה בשפיכת צקון לחשנו בעמידה ליד הכתלים מבחוץ?" - הרב תמה מדוע הם מתעלמים מהחלטת הרבנות הראשית וכל גדולי הרבנים - "האם הנכם רואים את עצמכם יותר מדקדקים במצוות ויותר מוסמכים לשקול את כל הצדדים שבענין חמור זה של אפשרות פגיעה בקודש הקדשים של האומה מאשר בעלי סמכות ההוראה המוכרים?"

מוסיף מרן הרב ישראלי ותמה, מדוע הם מזלזלים בתפילה בכותל המערבי: "ולמה יקל בעיניכם הזכות להתפלל ליד הכותל המערבי, אשר לא זזה שכינה ממנו לעולם כעדות חז"ל, ואשר ספג לתוכו במשך מאות שנים דמעות ואנחות של אבלי ציון כמה גאולה, ואשר מהוה גם כיום אבן

שואבת שאליו נוהרים מאות אלפים מישראל בימי חול ומועד? – הרב רומז להם שאת הכמיהה לגאולה ניתן וצריך לבטא בכותל המערבי.

הרב חותם את מכתבו בצורך להיזהר מהתלהבות של קודש המביאה למעשים שאינם מתיישרים עם ההלכה: "התורה מספרת לנו על שני בני אהרון אשר נחפזו להביא אש אשר לא צוו. ודאי גם הם דימו כי דבר גדול הם עושים בהביאם האש ולא חשו כי אש אשר לא צוו עליה אש זרה היא, כי קיים איסור של 'בל תוסיף' כשם שקיים איסור של בל תגרע". כי יהדות פירושה שמירה מדוקדקת על "כי כן צוית", וכל הליכה בסברות הלב בעבודת ה' הנה, כביטוי הכוזרי, 'שורש המרי'."

איסור הכניסה להר הבית לא פוגע בריבונות

יש טוענים, שצריך לאפשר כניסת יהודים להר הבית כדי לחזק את הריבונות הישראלית במקום. טענה זו איננה חדשה, היא נשמעה כבר אז, וגם אליה התייחס הרב ישראל, מספר שנים לאחר מכן. בתוך מאמר שכתב, לבאר חיוב אמירת הלל ביום ירושלים, כתב הרב (המאמר פורסם ב"מורשה", כ"ח באייר תשל"ג. וכן ב"ארץ חמדה", מהדורה ב', נוספות לשער א', ד):

"ראוי להעמיד דגש מיוחד בציון יום ההודיה (כ"ח באייר), שעל ידי מלחמה זו (מלחמת ששת הימים) זכינו לשחרור ירושלים כולה ומקום הקודש והמקדש. שאם אמנם מנועים אנו, מצד 'מורא מקדש' וכל הכרוך בזה, מלעלות להר ה' ולהשתחוות במקום היכלו, הרי אין זה מבחינת עול זרים, אלא מכוח הסתייגות עצמית מצד שמירת ההלכה."

- הרב ישראלי מבאר שאע"פ שמצוות 'מורא מקדש' מונעת מאתנו לעלות להר הבית, אף על פי כן, אין זה מוריד משליטתנו בהר, כיון שזה שאיננו עולים זה לא בגלל שהערבים לא מאפשרים לנו ("עול זרים") אלא בגלל בחירה שלנו ("מכוח הסתייגות עצמית מצד שמירת ההלכה").

הרב מוסיף, שעלינו לגשת לכותל המערבי בחרדת קודש ולבקש שם על הגאולה: "כן זכינו ששריד מקום המקדש, הלא הוא הכותל המערבי, ואף שאר הכתלים המקיפים מקום הקודש, בידינו הם, ועם ישראל מתייחד בחרדת קודש במקומות הללו בתפילה לגאולה שלימה בקרוב."

אל ההרים אשא עיני

בעקבות גדולי ישראל בהבדלים בין
מצות ישוב הארץ לבין מדרגת המקדש

/ הרב יהושע שפירא שליט"א

אחת הטענות, המלווה את הדיונים על כניסה להר-הבית, היא שגם העלייה לארץ והקמת מדינת ישראל לוו בהתנגדות של גדולי ישראל. מתוך כך, נעשה ניסיון השוואה, הפונה לאלה שסבורים שהקמת המדינה הייתה מעשה מופלא, שגילגל הקב"ה בדורנו, נס ופלא, שאשרינו שזכינו לו, וגם אם קדמה לו איזו התנגדות של גדולים – מעשה ד' הגדול והנורא הראה בסוף שזה היה הרצון האלוף. מעתה יש ניסיון להשוות ולומר, שגם בנוגע לעלייה להר הבית, אע"פ שהיא מנוגדת לדעתם של רוב מניין ורוב בניין של גדולי ישראל, אעפ"כ מעשה ד' הגדול והנורא יוכיח בעתיד שההתנגדות הזאת טענה ולא הבינה נכון את התהליך ההיסטורי.

אני רוצה להשיב לטענה זו בשלושה מישורים:

א. מה הייתה דעתם האמתית של גדולי ישראל ביחס לציונות?

רבינו הרב צבי יהודה קוק זצ"ל היה חוזר רבות ואומר שרוב גדולי ישראל לא התנגדו לציונות (עי' בהרחבה בשיחות הרצי"ה, א"י, עמ' 245-211). הוא הסביר שמלבד שלושה גדולים שכן התנגדו, רובם ככולם התלבטו ולא ידעו איך להתייחס. פעם אחת אירע, שתלמיד בישיבה רינו, שהרב לא יעז לומר זאת ליד ארון הקודש. התגנבו הדברים לאוזניו של הרצי"ה, ומיד רץ לשיבה, פתח את ארון הקודש והכריז: "מי שאומר שרוב גדולי ישראל התנגדו לציונות הוא משקר!" (גדול שימושה עמ' כט).

ב. היחס לגדולי ישראל שהתנגדו לציונות.

אפילו אם נאמר, שהתברר למפרע שאותם גדולים שהתנגדו לציונות טעו בזיהוי ההיסטורי (לפחות לדעתנו, כי תלמידיהם סוברים עדיין כמוותם, וחושבים שהם לא טעו), האם מפני כך נעקור את כל תורתם חלילה?! ודאי שלא! הם עדיין גדולי ישראל, הם עדיין רבותינו, ואנו שותים בצמא את דבריהם, מלבד התחום הזה. כי בענין הציונות והקמת המדינה יש לנו את מרן הרב זצ"ל ותלמידיו הגדולים, ואנחנו משתדלים להיות תלמידיהם המובהקים, בעומק לב ונפש. אבל האם מפני שאנחנו סבורים לטעות מסוימת (אם מותר בכלל להגדיר כך) של גדולי ישראל האחרים אז נאמר שכבר שבה התורה להיעשות הפקר, ומעתה אנו כבר לא מתחשבים בדבריהם של גדולי ישראל?! ודאי שלא יעלה על הדעת לומר כך. זוהי הכללה מופרכת, שאם נמשיך איתה

עוד צעד אחד נעקור את כל התורה כולה! ואכן, אם נתבונן מסביבנו, נראה שעם טענה זאת בדיקו ישנם כאלו שכבר עקרו חלקים מהתורה, ויש שאפילו הרחיקו לעקור את כל התורה כולה!

ג. המבדיל בין קודש לקודש – האם נכונה ההשוואה בין מצות יישוב ארץ-ישראל לבין מצות בנין-המקדש?

ומכאן לעניין העיקרי: המעבר מגלות לגאולה כולל שתי מדרגות עיקריות: היציאה מחוץ לארץ וההתיישבות בארץ-ישראל – כקומה ראשונה; ובניית בית-המקדש ועבודתו, וכל הקשור אליו – כקומה שנייה. לכאורה יש מקום להקיש בין שתי קומות אלו, אבל המתבונן יראה שהשוואה זו אינה נכונה.

נפתח בדוגמה פשוטה: בנוגע למצות יישוב א"י, אנחנו לא מצווים מדאורייתא, לא על טהרה בכניסתנו ארץ, ולא על מורא מקדושתה. ואע"פ ש"עניי ד' אלוך" בה מראשית שנה ועד אחרית שנה", ובוודאי שספיגתה של קדושת הארץ מלווה ברגשי יראת רוממות, של כל מי שיראת ד' נגעה בלבבו, אע"פ כן לא מצאנו בתורה ציווי על "מורא ארץ-ישראל", וגם לא ציווי על טהרה מיוחדת לפני הכניסה אליה. כמו כן עבודת בניין הארץ לא נעשית רק על ידי כהנים ובהדרגה להיתר מקום הכניסה.

אפילו קיום המצוות אינו תנאי הכרחי לקיום מצות יישוב ארץ-ישראל. ולמרות שבפרשת "והיה אם שמוע", שאנחנו חוזרים עליה פעמיים בכל יום (ובפרשיות נוספות) התורה תולה את היישוב בארץ בקיום תורה ומצוות, אבל אנחנו פוסקים ומכריעים שכל זה נכון רק לגבי היציאה לגלות אבל לא לגבי השיבה מהגלות. שהרי זוהי מחלוקתם של רבי אליעזר ורבי יהושע (סנהדרין צז:). האם גאולה תלויה בתשובה או לא. ומסקנת ההלכה המכריעה כרבי יהושע (עי' בספר 'לנתיבות ישראל' ח"א עמ' 190), שגאולה איננה תלויה בתשובה, מלמדת אותנו ש"והיה אם שמוע" זה רק תיאור של מה שמביא ליציאה לגלות, אבל לא תיאור של דרך השיבה מהגלות.

ולכן, בן דוד יכול לבוא ב"דור שכולו חייב", וכשאנו מסתכלים על דורנו השב מן הגלות, אנו לא יכולים לומר שזה מפני שהוא זכאי וצדיק וקדוש יותר מדורות קודמים, אלא אדרבה, דווקא פריקת העול ועזיבת התורה והמצוות מצויות בו יותר מדורות קודמים, ובכל זאת זכה לשוב לארץ.

אם כן, אפילו קיום תורה ומצוות אינו תנאי במצות ארץ-ישראל.

מדוע? מפני שמצות ישוב א"י עוסקת בהתיישבות האומה במקומה. ו'התיישבות' כוללת את החיים כפי שהם, בכל מישוריהם, אפילו בטומאתם, בטינופם ובעבירות לא מעטות.

לעומת זאת, בית המקדש הוא לא מקום של התיישבות. הרעיון לייחס 'מצות ישוב' לגבי בית המקדש והר הבית – הוא בעצם הורדת מעלת הקודש של הר בית קדשנו למצות ארץ-ישראל. אין בתורה מצוה של 'ישוב הר הבית'. מפני שהמקדש הוא לא מקום של שליטה וריבונות, הוא מקום של הדבקות הנשמית העליונה של האומה בהשראת השכינה. והדבקות הזאת דורשת טהרה, דורשת מורא, היא דורשת מהאומה להיות בשלה ומוכנה לאותה דבקות.

לכן, כל השוואה בין מצות ישוב הארץ למצות בנין המקדש מוטעית לגמרי. אין שום מצוה

**ודאי שנוכחות הערבים בהר הבית – גורמת לחילול ד'.
אך גם העולים להר הבית לא משנים את המציאות הזו. לעומת זאת, זה שהיהודים לא מסתובבים שם – לדעת רוב ככל רבותינו, ענקי-הדורות האחרונים – זה קידוש ד'! לכן כל העיסוק ב'הפליית יהודים' לעומת הערבים בהר הבית הוא לא נכון.**

כיום בהלכה, לא מדאורייתא ולא מדרבנן, לעלות להר הבית! הנושא של הר הבית הוא לא 'כיבוש', 'התיישבות' ו'נוכחות יהודית', אלא: דבקות הרעיה בדודה. דבקות הרעיה בדודה מצריכה מערכת אחרת לגמרי של מצוות ושל מערכות-יחסים. בראש ובראשונה – ההכנה הגדולה, הטהרה. בנוסף – מצוות 'מורא מקדש'. בנוסף – לא כל ישראל ראויים להיכנס לכל מקום במקדש, וגם הכהנים – לא בכל מצב, לא לכל מקום ולא בכל שעה. שאלה: האם העובדה, שהערבים נמצאים בהר הבית והיהודים לא, איננה חילול ד'?

תשובה: ודאי שנוכחות הערבים בהר הבית

– גורמת לחילול ד', והיה ראוי שהם לא יהיו שם. אך גם העולים להר הבית לא משנים את המציאות הזו. לעומת זאת, זה שהיהודים לא מסתובבים שם – לדעת השדרה המרכזית, של רוב ככל רבותינו, ענקי-הדורות האחרונים – זה קידוש ד'! לכן כל העיסוק ב'הפליית יהודים' לעומת הערבים בהר הבית הוא לא נכון.

שאלה: האם איסור הכניסה להר-הבית לא מפחית את הכיסופים שלנו למקדש?

תשובה: כשאני מסתכל על השופכים ליבם לפני ד' יתברך באמירת הקינות בתשעה באב, או בפיוט 'למקדשך תוב ולקדש קודשין', ואני בוחן האם אלה שנכנסים להר הבית הם בהכרח גם אלה שליבים נשפך יותר מאחרים – אני לא יכול לזהות בשום פנים פער כזה. כיסופים למקדש יש לכל אדם שקדושת האומה הישראלית והשראת השכינה בקרבה נוגעת בלבו, גם אם הוא לא עולה להר הבית. אדרבה, רבינו הרצ"ה היה מדגיש ואומר שאי-העלייה להר-הבית מגבירה אפילו עוד יותר את הכיסופים למקדש.

שאלה: אם לא עולים להר-הבית – איזו פעולה חיובית כן אפשר לעשות כדי לקדם את בנין המקדש? **תשובה:** אלפיים שנה יהודים עושים פעולות עמוקות מני ים, מכבשונה של הנשמה הישראלית: תפילות, פיוטים, קינות, תיקון חצות, געגועים עמוקים למקדש. ובכלל – חיזוק לימוד התורה ותוספת דקדוק בקיום המצוות, כבנין הרוחני של האומה, שתהיה מוכנה וראויה למקדש. כל אלה הן הפעולות שכל רבותינו הקדושים נהגו בהן מדורי דורות. המחשבה שכל אלה דברים טפלים, והכניסה להר הבית היא העיקר – היא מוטעית. העיקר הוא להמשיך את כיסופי כל הדורות, שהשתוקקו להשיב שכינה לציון.

המקדש מרוקם אותנו לדבקות אלוקית. זה אופיו. כמובן, עלינו לעשות את כל המוטל עלינו, כדי שתבוא השעה שנהיה ראויים לדבקות הזאת. מוטל עלינו ועל האומה כולה להיטהר ולהתרומם בטהרה והתרוממות פנימית, כדי שנוכל לזכות להיות קשורים בדבקות הרעיה בדודה, בבית המקדש. ויהי רצון שנזכה לכך במהרה בימינו.

בסתר ההר

'מייסד מקדש למלך'

כמיהת הקודש והמקדש של רבה הבלתי נשכח של
ירושלים הג"ר צבי פסח פרנק זצ"ל

== הרב עידו רוזנטל ==

פרשה נוראת הוד היא אהבת ויראת הקדש והמקדש של רבי צבי פסח פרנק זצ"ל.

איש ירושלים היה בכל מאודו. כבר מנעוריו, עת עלה לארץ לפני הוריו שהתיישבו בחדרה, שם נתמנה אביו לרב המושבה, עלה ללמוד בישיבותיה. משהוכר בשקידתו וגדלותו, קרב אותו רבי

הג"ר צבי פסח פרנק זצ"ל

שמואל סלאנט, רבה של ירושלים, ולקחו כחברותא לבעל נכדתו, הגרי"מ טוקצ'ינסקי. שקידתו העצומה, סגור ומנותק בחדר במרומי בית כנסת 'החורבה', הצמיחה גאונות נדירה. כשגברו טרדות הצבור שהועמסו על שכמו, שלחה אותו אשתו הרבנית גיטה מלכה לעיר יפו, שם יוכל ללמוד בשקט.

ביפו התוודע לרבה הראי"ה קוק ונעשה מקורבו. בגיל צעיר מאד, מונה לדיין בבית הדין של ירושלים, לצד זקני העדה ר' משה נחום וולנשטיין, שהתעקש על מינויו ("הוא החלק החמישי של השולחן ערוך!") ואב-בית-הדין הגרא"ל הרש"ר ('ר' לייב דיין').

בשנת תרע"ד פרצה מלחמת העולם, שהיתה לבני ירושלים למקור יסורים מרים. הרב פרנק

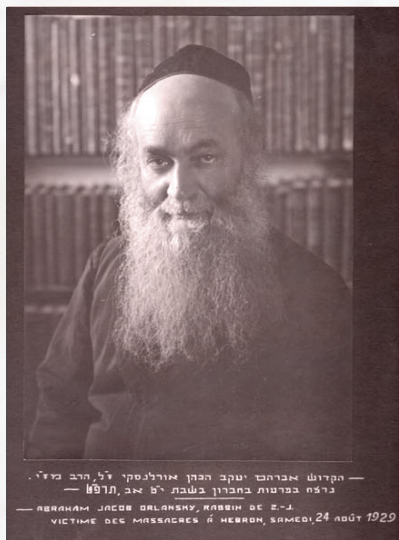
נחלץ אז לעזרת אחיו, ונשא בתפקידי הצבור הנאנק. תוך סיכון עצמי רב, חילק לאברכי ירושלים ביד נדיבה תעודות 'חכמים' שפטרם מחובת הגיוס המסוכן לצבא העות'מני. כאשר יצאה גזירת הגליה לנתיני ארצות אויב, סירב לנטוש את עדתו והסתתר בדירת מסתור בעיר העתיקה. מושל

העיר התורכי, ג'מאל פאשה, אסר את אשתו ואת בנם כדי לאלץ אותו להסגיר עצמו. אולם הרבנית, ממקום מעצרה, שלחה מידי יום שליחים לרב למקום מחבואו, לחזקו שלא יסגיר את עצמו וימשיך לשרת את עדת ירושלים.

שם, בסתר, במצור ובמצוק, בלילות החרדה, תחת אימת אכזריות התורכים, התרקם חיבור זה 'מקדש מלך', חידושי הנפלאים בעניני הקדש והמקדש. מאליה צפה ועולה ההשוואה לתיאורי חז"ל את דוד מלך ישראל, הנרדף על ידי מלכות שאול, ונמלט, היישר אל הרמה, אל שמואל הנביא אשר משח אותו למלך על ישראל. יחדיו הם בונים ברוח את המקדש העתיד להבנות. "וישבנו בניות ברמה" וכי מה ענין ניות אצל רמה? אלא שהיו יושבים ברמה ועוסקים בנויו של עולם. (זבחים נד:) "למצוא מקום לבית הבחירה מן התורה" (רש"י שם).

בפרק זה שלפנינו, עוסק הרב פרנק בבירור האיסור הרווח על כניסה לשטח הר הבית. עוד קודם המלחמה, כאשר נמצאו אי-אלו פורצי גדר שהעזו, חרף האיסור, להיכנס לשטח ההר, התריע בית הדין של ירושלים, ומחה בהם ככל תוקף. על המודעה, (אותה פרסמנו בחוברת 'ומקדשי תיראו' מס' 3), חתום הרב פרנק יחד עם חבריו הנ"ל לבית הדין. המיוחד בפרק זה הם דברי הפתיחה המרגשים שכתב הרב פרנק למאמר.

"הלכה זאת", כך פותח הרב פרנק את המאמר, "היתה האחרונה שעסק בה גיסי הקדוש הגר"י הכהן אורלנסקי זצוק"ל, שנהרג באכזריות ובעינויים קשים יחד עם אחותי הרבנית הצדקנית מרת ניטיל ע"ה, על ידי הערבים פריצי החיות בדמות הפורעים בעיר-הקודש חברון, ביום י"ח מנ"א תרפ"ט, ודברו האחרון בהלכה היה בענין הכניסה להר הבית בזמן הזה, למקום מקדשנו המתחלל על ידי פריצים אלו האומה השפלה, הערבים הרוצחים ימ"ש. ודבריהם של צדיקים הם זכרונם".

— הקדוש אברהם יעקב הכהן אורלנסקי ז"ל הרב מנ"א —
— נרצח בטרנסיות בחברון בשנת י"א, תרפ"ט —
— ABRAHAM JACOB BELENKY, RABBI DE 2-1 —
— VICTIME DES MASSACRES A HEBRON, SAMEDI, 24 août 1929 —

הקדוש רבי אברהם יעקב אורלנסקי הי"ד

ואכן, סיפורם של הקדושים משפחת הרב אורלנסקי, הרב דזכרון יעקב, ה' יקום דמם, ראוי להיקבע בדברי ימי ישראל. רבי אברהם יעקב, בן הרב אהרן אורלנסקי, רבה של פתח תקווה, נשא לאשה את אחותו של הרב פרנק בשנת תרנ"ט. עשרים שנה לאחר מכן, אחר שנות לימוד בשיבת עץ חיים בירושלים, נתמנה לרבה של זכרון יעקב. הוא חיבר מספר ספרים, בעיקר על מצוות התלויות בארץ. באמצע חודש אב תרפ"ט נערכה בתל אביב חתונת בתו של הרב אורלנסקי, רחל.

שבת ה"שבע ברכות" הייתה אמורה להתקיים בחברון, שם התגוררו בתו הגדולה חנה ובעלה ר' אליעזר דן, בן למשפחת סלונים הידועה, צאצאי בעל התניא, מחברון, שהיה מנהל סניף בנק אפ"ק ומראשי הציבור היהודי בעיר. הרב אורלנסקי, רעייתו ובתם הצעירה מינה, נסעו לחברון ביום חמישי. והחתן והכלה, היו אמורים להצטרף למחרת. אך בעקבות המתח הביטחוני נסגרו הדרכים והזוג הטרי היה מנוע מלהגיע לחברון לחגוג את שבת ה"שבע ברכות" שלו.

בערב שבת פרצו המהומות בעיר. עשרות יהודים התקבצו בביתו של אליעזר דן סלונים. בשל מעמדו וקשריו עם ההנהגה הערבית בעיר, קיוו שלא יאונה לו כל רע, וכך יצליחו למצוא בביתו מקלט. בעיצומה של תפילת השבת שנערכה בביתו ביום שבת בבוקר, י"ח באב, בעת שהרב אורלנסקי עלה לדוכן לברכת כהנים, פרצו הפורעים אל הבית וטבחו ביושביו. עשרים וארבעה איש נרצחו ובהם הרב אורלנסקי העטוף בטלית, אשתו, בתם חנה, בעלה אליעזר דן סלונים ובנם בן הארבע אהרן סלונים. בנם הקטן של אליעזר דן וחנה, שלמה, שהיה אז תינוק בן שנה, ניצל מהטבח. כן ניצלה על ידי אחד מבחורי ישיבת חברון, בתו של הרב אורלנסקי, מינה, בת השש עשרה, בשנת תרצ"א נישאה להרב יקותיאל עזריאלי-קושלבסקי, הבחור שהצילה, וזמן קצר לאחר מכן מונה לכהן תחת חותנו כרבה של זכרון יעקב.

בשורות הפתיחה הללו למאמר יוצר הרב פרנק את התחושה שיש כאן מעין צוואה בלתי כתובה של גיסו הקדוש, לרומם את הר בית ה' מכניסה מחללת, לעומת אותם הרוצחים פריצי החיות, בני האומה השפלה, המחללים את קדושתו.

המאמר מדגיש, בעזרת הכותרת שנתן לו הרב פרנק, שהחששות ההלכתיים אותם מעלים שני הגיסים הגדולים מונעים כניסה לכל שטח הר הבית, 'מלפנים להכתלים והשערים', ללא הבחנה בין דרגות שונות של איסור בתוך שטח ההר.

כמו כן יש לתת את הדעת לנקודה חשובה שבירר הרב פרנק בתוספת שהוסיף על דברי גיסו. הוא חושש לדעת ה'חזון נחום', (מגדולי חכמי טורקיה, אשר עלה לארץ ונתמנה בה לראשון לציון לפני כשלש מאות שנה), הנותן עלינו בזמן הזה דין של זבים. דין זה למעשה אוסר כניסה לשטח הר הבית, גם לו יצויר שעל ידי מחקרים וכדומה נהיה בטוחים וודאיים בשאלת מיקומם המדויק של העזרות, כפי שטוענים מצדדי הכניסה להר בזמן הזה. גם לו יצויר שטענה זו היתה נכונה, עדיין אין בכך כדי להתיר את הכניסה חלילה, שכן הנה לפנינו דעת הגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל, מרא דירושלים, שהכריע לחוש לדבריו של ה'חזון נחום'.

תשובת הגאון הרב צבי פסח פרנק זצ"ל, רבה של ירושלים

מתוך הספר 'מקדש מלך' עמ' לד-לה

איסור כניסה לכל שטח הר הבית מלפנים להכתלים והשערים

הלכה זאת היתה האחרונה שעסק בה גיסי הקדוש הגר"י הכהן אורלנסקי זצוק"ל, שנהרג באכזריות ובעינויים קשים יחד עם אחותי הרבנית הצדקנית מרת ינטיל ע"ה, על ידי הערבים פריצי החיות בדמות הפורעים בעיר-הקודש חברון, ביום יח מנ"א תרפ"ט, ודברו האחרון בהלכה היה בענין הכניסה להר הבית בזמן הזה, למקום מקדשנו המתחלל על ידי פריצים אלו האומה השפלה, הערבים הרוצחים ימ"ש. ודבריהם של צדיקים הם זכרונם.

בדבר איסור כניסה להר הבית בזמן הזה, כבר האריכו בזה הכפתור ופרח (פרק שישי) וכן המגן אברהם (סוף הלכות תשעה באב סימן תקסא) וכן שו"ת בנין ציון להגר"י עטלינגר ז"ל (חלק א סימן ב) ועוד ספרים כאשר ימצא המעיין.

רק ראיתי להזכיר גם מעשה רב מהרמב"ן שעלה לארץ הקודש בשנת כ"ז לאלף הששי וכותב באגרת הקינה ונחמה (נדפסה בסוף ספר קטן נקרא דרשת הרמב"ן) וכותב שם באמצע הקינה וזה לשונו: באתי בעיר החרבה והשוממה וכו' ובבואי כנגד הבית הגדול והקדוש קראנו בבכי רבה "בית קדשנו ותפארתנו" וכו'. והפאת השולחן (בסימן ג) מזכיר זאת הקינה, וכן בסוף שער הגמול להרמב"ן נדפס שם אגרת ששלח מעיר-הקודש ירושלים לבנו, וכתב שם בסוף המכתב וזה לשונו: ותקרא לי לשלום בני ותלמידי ר' משה ב"ר שלמה אחי אמך הנני מגיד לו כי עליתי אל הר הזיתים המכוון כנגד הר הבית והסמוך לו אין ביניהם אלא עמק יהושפט, ושם כנגד בית המקדש קראתי חרוזתי בבכי רבה וכו'.

מכל הנ"ל מפשטות הדברים אנו רואים מעשה רב מהרמב"ן שכשהיו רוצים לראות מקום המקדש והר הבית היו עולים להר הזיתים מנגד לראות. ומה שהיו הולכים לצד מזרח הר הבית ולא לצד מערב אצל כותל המערבי כמו שאנו נוהגים, ראיתי ב"כפתור ופרח" שהדפיס אותו הרא"מ לונץ עם הוספות והערות וכתוב שם (בהערה בפרק שישי): כי בזמן הנ"ל וגם כמה זמן אחריו, היה הכותל המערבי של הר הבית אשר אנו מתפללים כעת אצלו, מכוסה בעפר כידוע בספרי קורות ארצנו הקדושה, וכל הבאים להתפלל הלכו מחוץ לעיר לפני חומת המזרח של הר הבית וכו' יעוין

1. כותרת זו נתן הגרצ"פ פרנק זצ"ל בעצמו.

שם. וכן מחבר ספר הכפתור ופרח בעצמו (בפרק ו הנ"ל) כותב: כי כן עמא דבר לא לגשת הלאה מאותם הכתלים (והשערים של הר הבית) שמזכיר שם מפני האיסורים לפי השיטות שמביא שם, והוא בעצמו היה בירושלים וגם חקר וביקר כל מקומות ארצנו הקדושה תוב"א, עכ"ל גיסי זצ"ל.

והנה בדברי הכפתור ופרח הנ"ל דן בארוכה בספר דרך הקודש להגר"ח אלפנדרי (דף ו) ועיקר דבריו שם: לענין הכניסה להר הבית שאף שהגויים אינם מניחין אותנו ליכנס, אבל יש דרך מסילה שער קבוע שמוכרים שם צמור הנקרא בלשון ערבי "באב אל קאטינין", ואם היה חוט מתוח מכתל מערבי, שלא זוה שם שכניה, מקרן דרומית שלה עד הצפון במדה שאדם מוודת ת"ק אמה, נכנס בתוכו מקום מסילה זו לפנים הר הבית, וקבלה בידי חסידים ואנשי מעשה שנמנעים ללכת במסילה זו. וכתב לדון, דאם משום הר הבית נגעו בה איסור, הרי יש תקנה בדבר, דיטבול לקרי ויטהר, ואי משום זה, יטבול במים חיים וכו', ועוד כיון שהוא מעורב שמש, אף על פי שעדיין מחוסר כפרה, טהור הוא, והביא שם ראיה שטבול יום מותר ליכנס להר הבית ולא היתה הגזירה כי אם בעזרת נשים.

ובהמשך דבריו הביא דברי הכפתור ופרח הנ"ל והעיר עליו שהרי הוא בעצמו כתב שם אחר כך שטמא מת מותר בהר הבית וכו', וכיון שטמאי מתים שצריכים הזאה הרי הם מותרים ליכנס בטומאתן להר הבית, למה כתב שאין לנו ליקרב מפתח הר הבית ולפנים, כיון ששאר טומאות נטהרים במקוה.

ובספר חזון נחום לסדר טהרות (דף יט) השיג על דבריו והביא שם מחלוקת רש"י ותוס' (פסחים דף צב וזבחים דף לב) בפירוש דברי הגמרא שם שחידשו דברים ואמרו "טבול יום אל יכנס למחנה לוי". ולפי פירוש רש"י כולה סוגיא בהר הבית, אבל התוס' דוקא בעזרת נשים ולפנים, ודעת הכפתור ופרח (שם) בזה כדעת רש"י. ומה שתמה הגר"ח אלפנדרי דמה יענה למתניתין דילן דלא קתני ליה גבי הר הבית וכו', השיב, שדין זה תלוי במחלוקת אם טבול יום דזב כזב דמי וכו', ע"ש. ובהמשך הדברים שם מסיים: דכיון דרש"י ז"ל חלוק על חבירו בזה, וסבירא ליה דאפילו טבול יום דבעל קרי אסור מדרבנן להיכנס להר הבית, ולמאן דאמר דטבול יום דזב כזב דמי אית ביה איסור דאורייתא, נראה שזה היה טעם אותם חסידים ואנשי מעשה שהיו נמנעים ללכת במסילה זאת, כי חששו לדעת רש"י דטבול יום דזב כזב דמי ויש בו איסור דאורייתא, והוא הדין טבול יום דבעל קרי כבעל קרי ודילמא אתי למיטעי ויכנסו טבול יום אף בלא הערב שמש וכו', ועוד אנו מחזיקין עצמנו כזבים וצריכים לספור שבעה נקיים ולטבול ולהעריב, ואין הכל בקיאים בכך, ולכן נמנעו הקדמונים ללכת במסילה זאת. ואין לתמוה על זה, שהרי כתבו התוס' (פרק קמא דשבת) גבי ששה ספקות דגורו על עמי הארץ שיהיו כזבין לכל דבר, וכיון שאנו בזמן הזה אין נזהרים בטומאה וטהרה ואין אנו בקיאים בה, הרי אנו כעמי הארץ שלהם ויש לנו דין זבים, ועוד חשו למאן דאמר דמחוסר כיפורים דזב כזב דמי וכו' ע"ש. ויעיין בפאת השלחן (הלכות א"י סימן ג אות כו) שהביא דברי רש"י הנ"ל דטבול יום אסור בכל מחנה לוי ודלא כהתוס' שפירשו דוקא בעזרת נשים.

בירור הלכתי בענין כניסה להר הבית בזמן הזה

הרב יעקב עדס שליט"א

שאלת הכניסה להר הבית בימינו, מנקודת ההלכה, מתחלקת לענפים רבים, שכל אחד מהם דורש עיון מעמיק. ישנם מקומות בהר הבית שאסורים מדאורייתא לכניסת טמא מת והנכנס שם עונשו כרת רחמנא¹ ליצולו, ויש מקומות שמדרבנן אסור לטמא מת להכנס. גם לטמא בטומאת קרי או בטומאת זוב אסור להיכנס לכל שטח הר הבית. דרכי הטהרה בימינו לא ידועים לכל, כיון שבמשך הגלות לא עסקנו בענייני טומאה וטהרה ויש חששות ובעיות רבות בתחום זה. ידיעה ודאית של תחומי ההר השונים איננה מתאפשרת, כיון שרבו השיטות והדעות ומכלל ספק לא יצאנו. בנוסף לכל נעשית פרצה חמורה בקרב הציבור הרחב ביחס לקדושת מקום המקדש. ניגע להלן בקיצור נמרץ בחלק מהנושאים:

הוראת הפוסקים וטעמים לזה

א. כידוע פסקו פוסקי הדורות האחרונים בפשיטות גמורה שאסור להיכנס להר הבית כולו, ושלא לחלק בזה בין מחנה לוי, שבו משורש הדין אף בזמן הזה אם נטהר מותר, לבין מחנה שכינה שבו מעיקר הדין הוא איסור דאורייתא חמור ביותר בימינו, שאין לנו אפר פרה. וכמה טעמים להוראה זו של הפוסקים:

הטעם הראשון - והוא החמור שבכל הטעמים - מפני שאין מפורש במשניות ובגמרא היכן הוא מקום העזרה בתוך הר הבית והיכן הם המקומות בהר הבית שהם מחוץ לעזרה, ואם כן צריך מספק לחשוש על כל המקומות בהר הבית שהם מהעזרה.

ובמסכת מידות מבואר שלמרות ששטח ההר במציאות גדול מאוד, השטח המקודש בקדושת מחנה לוי הינו ת"ק על ת"ק אמה (כ-250 מטר רבוע). מתוך שטח זה תופס מחנה שכינה קפ"ז

1. להרחבה ועיון מהמקורות ועד להלכה בכל הנושאים הנ"ל ראו בספר 'דברי יעקב' על עניני הר הבית בימינו. לקבלת הספר במייל כתבו ל: isuralyalahar@gmail.com

על קל"ה אמה, וצמודה לו ממזרח עזרת נשים קל"ה על קל"ה אמה. **סביב העזרות מקיפה חומה שעליה נאמר במשנה: "החיל עשר אמות". לדעת רש"י ועוד, כוונת הדברים שרוחב השטח שהוסיף החיל הוא עשר אמות. אך הרמב"ם סובר שגובה חומת החיל עשר אמות. כמה השטח שבין החיל לעזרה? בכמה הורחב לפי הרמב"ם איסור הכניסה בטומאת מות על פני כלל ההר? - אנחנו לא יודעים.**

גם אם נלך לפי השיטה שכן ידוע רוחב החיל, נמצא שבפועל אסור לטמא מת להיכנס בהר הבית לשטח שגודלו **שמו"ב על קנ"ה אמה**. השאלה המרכזית איפה ממקום שטח זה על פני הר הבית? בספרי ההלכה נאמרו כמה דרכים לברר זאת, אך בכולן נפלו קושיות, סתירות ומחלוקות, ואין כאן מקום להאריך.

ב. וטעם שני - שאף במקום שודאי מותר להיכנס על ידי טהרה, מכל מקום אין כל כך פשוט סדר הטהרה הנצרך לזה. ואלו שמבקשים להיכנס בטהרה, בדרך כלל רוצים להיטהר על ידי טבילה במקוה בלבד, וזה אינו מספיק כלל ועיקר, דאף שלטומאת קרי מספיק טבילה, אבל לטומאת זוב צריך שבעה נקיים וטבילה במים חיים דהיינו במעין, [ולא כל הקרוי אצל האנשים מעין כשר למעין מצד ההלכה], וגם מלבד זה יש עוד כמה חששות בענין הטהרה.

יש מכתב מפורסם, שכתב הגר"י קניבסקי זצוק"ל ('הסטייפלר'), מחבר ספרי קהלות יעקב בענין זה. הסטייפלר כתבו לאחר שחרור הר הבית, כדי להזהיר מפגיעה בקדושת המקום. לבסוף לא פרסם אותו, כיון שכבר יצא כרוז מטעם הרבנות הראשית עם חתימות כל גדולי הדור, מכל החוגים. הסטייפלר כותב שם, שבימינו אדם צריך לחוש שמא היתה לו זיבה ולא הבחין בכך. כלומר, אם אדם חי שנים רבות בתודעה שענייני טומאה וטהרה אינם מעסיקים אותו, מעולם לא אכל בטהרה תרומה ומועשר וכד', וכעת הוא רוצה להיכנס להר הבית - עליו לעשות גם את הטהרה של זוב עם שבעה נקיים וטבילה במעין 'מים חיים'².

האמת שגם מצד טומאת קרי, צריך לדעת שלא כל מקווה גברים כשר לטבילה דאורייתא. טבילת גברים, לא להר הבית, אלא להתפלל בקדושה וכד', היא מתקנת עזרא. לכך אפילו מים שאובים

2. וזה לשון המכתב של הסטייפלר זצ"ל:

"קיימא לן שגם אחר חורבן בית המקדש לא בטלה קדושת המקום, ועוון נורא ואיום הוא ליכנס שם בטומאה, והנה בזמן הזה (שאין לנו אפר פרה) כולנו טמאי מות, והנכנס בהר הבית במקום שהיה נקרא מחנה שכניה חייב כרת, ויש סוגי טומאות שאסורין בכל הר הבית מדאורייתא, ומהם אשר אינם נטהרים אלא בספירת ז' נקיים וטבילה במים חיים דוקא (ובזמננו שאין אנו עסוקין בטהרות ובבדיקות, מי זה יכול להגיד שמיום הולדו לא אירע אף פעם אחד צד טומאה שטעונה ז' נקיים וטבילה במים חיים). ואכן, גם מי שיעשה כל דרכי הטהרה כדיון וכדת, הן בתקופתנו אנו, הכניסה להר הבית אפילו בטהרה עוון פלילי הוא, כי ברור אשר בזה מחטיאים את הרבים מהמון אחינו בית ישראל, אשר על סמך זה (שטהורים יכנסו להר הבית), גם המה יכנסו "בלא טהרה" ו"בלא שמירת גבול המחנות", ונמצא שם שמים מתחלל לעבור על עיקרי התורה בריש גלי, ובמקום המקודש מימית עולם. ושינינו בתוספתא פ"פ דשבועות, דקשה עון טומאת מקדש וקדשיו מכל עבירות שבתורה והביאו שם מיחזקאל פרק ה' ע"ש. וחובה על אחינו בית ישראל מכל החוגים להישמר מעלות בהר ונגוע בקצהו, המעט מעט לנו פרצות הדור הנוראות, אשר יבוא להוסיף שבר על שבר על ישראל, לחטוא בשאט נפש בעוון הטומאה על הר הבית ומקום המקדש, ד' ישמרנו. ואך ורק אל הכותל המערבי יגשו לשאת רנה ותפלה עד ביאת הגואל בב"א".

**חכמים ביטלו מצות עשה
דאורייתא של שופר מכל
ישראל בראש השנה שחל
בשבת מחשש שמא יכשל
מישהו באיסור העברת
ארבע אמות ברשות
הרבים... רואים מזה עד
כמה היה חשוב בעיני חז"ל
ריבוי הזהירות מחשש
תקלה באיסורי כרת,
אפילו במקום שעל ידי זה
מפסידים מצוות עצומות
מכל ישראל!**

כשרים. לכן הרבה פעמים עושים קולות במקווה גברים, מה שלא עושים לעולם במקווה נשים שחומרתו רבה. בנוסף, גברים כשהולכים למקווה אינם רגילים להקפיד על כל החששות של חפיפה וחציצה וכל ההכנות והניקויים כפי שעושות הנשים. אך כשמדובר באדם החפץ לעלות להר הבית הכל הרבה יותר חמור.

ומבואר בספר ארחות רבינו חלק ב' מעמוד קנ"ה כמה טרחות טרח ה'קהלות יעקב' לפרסם איסור זה, שכתב כמה נוסחאות ותיקן והגיה עד לנוסח האחרון כדי לפרסמו לרבים..

ג. וטעם שלישי - מפני חששות גדולים מאוד של תקלה, והיינו שגם אם חלק מהציבור יכנסו בשתי המגבלות שצריך להגביל על פי ההלכה, האחת להקדים לכניסה

טהרה מטומאה היוצאת מגופו, והשניה להיכנס רק במקומות שאין עליהם חשש שהם מהעזרה ומהעזרת נשים והחיל, מכל מקום חלקים אחרים של הציבור, שפחות זהירים בשמירת התורה, יבואו על ידי זה להיכנס גם בלא שתי מגבלות אלה ויכשלו באיסורים חמורים, חלקם מדרבנן, וחלקם איסור לאו ועשה, וחלקם איסור כרת, וזו סיבה לאסור על כולם להיכנס.

ד. וטעם רביעי - שגם אותם שכן רוצים להיזהר, עלולים בשגגה להיכנס לפעמים למקום שאסור להיכנס. שהרי אין לנו סימון ברור לגבולות כמו שהיה בזמן המקדש, וגם עלולים להיכנס בשגגה שלא בטהרה הראויה.

וביותר שמצטרפים כל הטעמים הנ"ל להדדי לאסור, ולכן אסרו פוסקי זמנינו לחלוטין את הכניסה להר הבית.

בענין חשש גרימת תקלות לאחרים

והנה בענין החשש השלישי הנ"ל - מפני התקלה שזה יגרום לאחרים שאינם זהירים יכנסו גם למקומות האסורים באיסור כרת, והחשש הרביעי הנזכר לעיל - שמא על ידי טעות יכנסו אף הזהירים למקום האסור, הנה אף שודאי אין בידינו כיום לתקן תקנות חדשות שלא גזרו חז"ל להיותם בגדר איסור דרבנן ממש, אבל מכל מקום יש לנו לראות בדברי חז"ל עד כמה במקום שראו חשש גזרו בכחאי גוונא, וללמוד מזה כמה מוטל עלינו להתרחק מדבר העלול אף באופן רחוק לגרום לאיסורי חטאת.

ולדוגמא במשנה בראש השנה דף כ"ט ע"ב מבואר, שאם חל ראש השנה בשבת, ביטלו חכמים את מצות תקיעת שופר מכל ישראל. טעם הביטול מבואר בגמרא שם - גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים [ועיין עוד בסוכה דף מ"ב ע"ב על

דרך זה לענין לולב בשבת, ובמגילה דף ד' ע"ב לענין מגילה]. רואים אנו שביטלו חכמים מצוות עשה דאורייתא של שופר מכל ישראל בשנה שחל ראש השנה בשבת מחשש שמא יכשל מישהו באיסור שבת של העברת ארבע אמות ברשות הרבים.

ולכאורה כל החשש הוא משום שוגג שהוא בחטאת, ולא מזיד שהוא בכרת, שהרי לא מיירי ברשע, דהא קאמר שהחשש שמא ילך ללמוד המצוה, ואף על פי כן החמירו.

ועיין בביאור הלכה בסימן שמ"ה סעיף ז' דף קצ"ז ע"א דלחלק מהפוסקים מציאות זו של החשש שמא יעבירו ארבע אמות ברשות הרבים היא רחוקה, ואף על פי כן ביטלו לצורך זה חז"ל המצוה מכל ישראל. ומה שתוקעין ביום שני אין זה משלים המצוה דאורייתא, שהרי יום שני הוא ראש השנה רק מדרבנן, וחזינן מדבר זה עד כמה היה חשוב בעיני חז"ל ריבוי הזהירות מחשש תקלה באיסורי כרת אפילו במקום שעל ידי זה מפסידים מצוות עצומות מכל ישראל.

וברבינו יונה בתחילת מס' ברכות (דף א' ע"ב מדפי הרי"ף) כתב: "וזהו עיקר היראה - לזיהר מהספקות, ושלא לעשות המצוות על דרך ההרגל, שעונש הספק יותר מהודאי וכו'. והטעם בזה, למה החמירו על הספק יותר מן הודאי, אומר מורי הרב שהוא מפני שעל הודאי משים האדם החטא אל לבו ודואג ומתחרט עליו וחוזר בתשובה שלימה, אבל על הספק עושה סברות ואומר אולי היה מותר ולא ישית אל לבו לשוב ולזה החמירו בו יותר". ועיי"ש עוד כל דבריו בזה.

על אחת כמה וכמה אמורים הדברים בענין כניסה להר הבית. שהרי בתוספתא בשבועות פרק א' הלכה ב' מבואר חומר איסור טומאת מקדש: "היה רבי שמעון אומר - קשה טומאת מקדש וקדשיו מכל עבירות שבתורה, שכל עבירות שבתורה מתכפרות בשעיר אחת, וטומאת מקדש וקדשיו מתכפרת בל"ב שעירין, כל עבירות שבתורה מתכפרות פעם אחת בשנה, וטומאת מקדש וקדשיו מתכפרת בכל חודש וחודש, שנאמר (יחזקאל ה', י"א) 'לכן חי אני נאום ה' אלקים אם לא יען את מקדשי טמאת...' קשין הן שקוצין ותועבות שעשית, וטומאת מקדש וקדשיו קשה מכולן".

בענין דברי המאירי על מנהג להיכנס - יבאר כמה טעמים שאין לסמוך על שמועת מנהג זה

והנה נחלקו הרמב"ם והראב"ד בהלכות בית הבחירה פרק ו' אם יש חיוב כרת במזיד וחטאת בשוגג בכניסה בטומאה למקדש בזמן הזה. דהרמב"ם פסק דבקדושת המקדש קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא, ושלפי זה נוהגים כל איסורי טומאה בהר הבית ובעזרה גם בזמן הזה, אף שחרב הבית, והראב"ד פסק דגם קדושה ראשונה וגם קדושה שניה לא קידשו לעתיד לבוא, ושאין כרת לנכנס למקום המקדש בזמן הזה.

ובמנין שיטות הראשונים בפלוגתא זו עיין במגן אברהם באורח חיים סימן תקס"א ובדעת תורה למהרש"ם שם ובארחות רבינו חלק ב' עמ' קנ"ט ובשו"ת מנחת יצחק חלק ה' סימן א' ובשו"ת ציץ אליעזר חלק י' א', ט' שאספו מדברי הרבה ראשונים שדעתם בזה הוא כדעת הרמב"ם, דכל דיני שילוח טמאים מהר הבית והעזרה נוהגים בזמן הזה כמו בזמן שבת המקדש היה קיים. ולענין

הלכה למעשה - פסק המגן אברהם (שם) שהלכה כדעת הרמב"ם, שחייב אף בזמן הזה, וכן פסק גם במזנה ברורה שם (בס"ק ה').

ובמאירי לשבועות בדף ט"ז הביא מחלוקת הרמב"ם והראב"ד הנ"ל. ואחר כך כתב המאירי שהמנהג פשוט להיכנס למקום המקדש בזמן הזה לפי מה ששמענו עכ"ד. הנה לכאורה יש כאן עדות של המאירי שבפועל המנהג בארץ ישראל באותו הדור היה להיכנס ולסמוך על שיטת הראב"ד, וגם לסמוך ששיטת הראב"ד מועילה לא רק לפטור מכרת אלא אף להתיר לגמרי, בין מאיסור תורה ובין מאיסור דרבנן.

אמנם למעשה, מבואר באחרונים שמכמה סיבות אי אפשר לסמוך על מנהג ועדות זו. חדא, דאף אם תאמר שבאותו הדור נהגו כן, הרי למעשה בדורות שאחרי זה הנהיגו גדולי ישראל לאסור במוחלט הדבר כבר מכמה מאות שנים [אף שיש מקום לטעון שבהרבה מהתקופות אף אם רצו להיכנס לא יכלו מפני אומות העולם, אבל ידוע שהיו זמנים שבכמה צורות אם רצו כן יכלו ואכמ"ל], וטעמם עמם, דאיך נסמוך על שיטת הראב"ד [שעל זה נסמך המנהג שהביא המאירי] והרי רוב הראשונים פליגי עליה, וודאי שיש להכריע כן על פי רוב שיטות באיסור חמור זה.

ועוד טען בשו"ת מנחת יצחק חלק ה' סימן א' אות ט"ו דהנה בעל ה'כפתור ופרח' היה בערך בן זמנו של המאירי, ומבואר בהדיא בדבריו בפרק ו' שהמנהג הוא להתקרב עד כותלי הר הבית ולא יותר ואין נכנסים. והנה אף אם היה פלוגתא ביניהם על המנהג, כבר אי אפשר להקל, אבל יתרה מזאת, הרי הכפתור ופרח היה בארץ ישראל ומועיד על מה שראה בעיניו, ואילו המאירי - ידוע שלא היה כלל בארץ ישראל, ובפירושו כותב ש"המנהג לפי מה ששמענו", והיינו שהוא רק שמועה [והשמועה היא שמועה מועטת שהרי כידוע באותו הדור לא היו שירות מצויות מארץ ישראל לצרפת ששם היה המאירי]. ובכחאי גוונא ודאי שביותר יש לקבל את עדות הכפתור ופרח ולומר שמה שהעידו למאירי היה עדות בטעות.

ובשו"ץ ציץ אליעזר חלק י' סימן א' פרק ט' הוסיף וכתב שגם אי אפשר להקל על סמך ספר המאירי הנדפס מחדש מכתב יד בדבר זה, שבטעות קטנה יכול להשתנות, דשמא היה כתוב

"המנהג פשוט **לא** להיכנס" והמעתיק טעה והשמיט תיבת "לא", והביא שם מה שכתב החזון איש בענין, שאי אפשר לסמוך על כתבי יד החדשים. אמנם בענייננו, גם בלא זה אי אפשר לסמוך על שמועת מנהג זה מהטעמים הנ"ל בסעיפים קודמים.

עוד העירו בזה, דבמאירי עצמו בסוף מסכת עדיות, על הפלוגתא לענין קדושת מקדש אם קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא או לא קידשה לעתיד לבוא, כתב המאירי דלהלכה קיימא לן דקידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא, וזה שלא כדברי הראב"ד, וזה לכאורה סותר לעדותו הנ"ל על המנהג,

**ראיתי חוברות שכתוב
בהן כאילו אותם רבנים
שאסרו כניסה להר הבית
לא היו בקיאים בהלכה
או במציאות וכדומה. זו
שטות גדולה כל כך. כל
ימי גדלתי בין החכמים,
לפני שהוציאו פסק
הלכה ישבו ימים ולילות
לברר כל פרט!**

וצריך לומר - או שהוא עצמו סובר שהאמת לדינא שאין לסמוך על המנהג, או שחזר בו המאירי. ואם נאמר כצד שחזר בו, אין ידוע לנו אי מינייהו בתרא [או לומר כנ"ל בסעיף קודם].

הרבנים שחששו בדור הקודם צדקו

כשלומדים לעומק את כל הנושאים ההלכתיים שהזכרנו, רואים כמה נדיר שיוכל אדם לומר 'אני נכנס להר הבית לפי כל השיטות', או 'ללא שום חשש'. אבל מעבר לכך, כתבו גדולי ישראל מיד לאחר מלחמת ששת הימים (כפי שהבאנו לעיל) - אם יכנסו אנשים להר, גם אם באמת יקפידו להיטהר כדין מטומאה היוצאת מגופו, וגם אם יקפידו לא להיכנס לשום מקום שיש בו חשש איסור לפי אחת השיטות (וכאמור אי אפשר בימינו למצוא מקום כזה) - עדיין יש בעיה חמורה, שמהם לומדים אחרים מאחינו בית ישראל להיכנס, לא בטהרה ולא בשמירת הגבולות. זו בעיה חמורה מאוד, ולצערנו רואים היום עד כמה החשש הזה נכון, ונמצא שם שמים מתחלל במקום המקודש ביותר.

יותר מכך, אחד הרבנים המפורסמים מתומכי העליה להר הבית, שתמיד היה אומר היכן הגבולות שמוותר לדעתו להכנס, אחרי כמה שנים שינה דעתו וצמצם את הגבולות המותרים לשיטתו. כלומר, איפה שנכנסו על פיו במשך שנים רבות היום הוא מודה שזה מקום שאסור להיכנס בו. אם כן, יש בהיתרי הכניסה השונים לא רק חשש שמא אחרים יכנסו שלא כדין, אלא אפילו הנכנסים עצמם עלולים לטעות בגבולות, ובפרט כשאין בשטח סימונים של המקומות. והרי לימדונו חז"ל שקשה עוון טומאת מקדש מכל עבירות שבתורה!

כל אחד יודע שרוב גדולי ישראל, מכל החוגים, אסרו עליה להר הבית. עיין למשל בשו"ת מנחת יצחק חלק ה' סימן א' שכתב שאיסור מוחלט לעלות להר הבית והארץ בטעמי הדברים. ועיין בשו"ת צין אליעזר חלק י' סימן א' פרק ט' וחלק י' סי' ז' מה שכתב בענין זה. ועוד הרבה מאוד מגדולי הרבנים שבאותו הזמן חתמו על מכתבים לאסור באופן מוחלט את העליה להר הבית וזה דברים מפורסמים וידועים.

סיפר לי עד ראה, שבמסיבת יום ירושלים האחרונה שהייתה בחייו של ראש ישיבת 'מרכז הרב' הגר"א שפירא זצ"ל, הוא דיבר שם בחריפות גדולה בענין איסור הכניסה להר הבית. הרב שפירא זצ"ל היה מאוד מאוד זהיר בכבוד תלמידי חכמים, ולמרות שהיה שם רב שמאוד החשיב אותו, הוא מחה על כך שאותו רב חושב לפרוץ את האיסור, ודיבר בפירוש נגד המתירים ואמר שהוא מתפלא איך יכולים לשחק באיסורי כרת. כך הוא התבטא.

ראיתי חוברות שכתוב בהן כאילו אותם רבנים שאסרו כניסה להר הבית לא היו בקיאים בהלכה או במציאות וכדומה. זו שטות גדולה כל כך. כל ימי גדלתי בין החכמים, לפני שהוציאו פסק הלכה ישבו ימים ולילות לברר כל פרט. לצערנו הגדול משהו השתבש היום בפסיקה, רואים איך אנשים פוסקים בקלי קלות. אני יכול להעיד שהייתי אצל גדולי הפוסקים בדור שלפנינו וראיתי שלא נהגו כך.

ויהי רצון שבמהרה יבוא המשיח, ויהיה לנו אפר פרה, ונוכל לעלות להר הבית בטהרה בהיתר גמור. במהרה בימינו אמן.

מחיצת ההערכה והדביקות

**בסוד שיח כנסת ישראל בעמדה
לנוכח הכותל המערבי**

**/ הרב שבתי בורנשטיין זצ"ל
נין ה'אבני נזר' ותלמיד
מרן הראי"ה קוק זצ"ל**

**"את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו (ויקרא יט, ל) -
מה שמירת שבת לעולם, אף מורא מקדש לעולם"**
(תורת הכהנים, קדושים - פרשה ג פרק ז אות ח)

אף אנו נאמר: כיוון שאתה מקישו, הקישו לכל דבר. קדושת שבת העליונה היא מתבטאת בדיבוק הרוחני של כנסת ישראל לאביה שבשמים. "עונג שבת" זהו התאחדות והתחבקות האומה הישראלית בשורש נשמתה, המשתוקקת להאיר פניה מזיו נועם העליון, אור אין-סוף, הממלא כל העולמים בטל תחיה שופעת בלי הפסק. "אָז תִּתְעַנֵּג עַל ה'" (ישעיה נח, יד) - על ה' ממש. דבקות הנעשה בעושה, היציר ביוצרו, הנברא בבוראו, הנאצל במאצילו, עטרת תפארת במכתירה... עונג שאין למעלה ממנו.

מדרגה זו של הדבקות, זוהי בחינת "זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ!" (שמות כ, ח). על ידי שזוכרים את יום השבת, נקלט הוא במחשבת האדם; על ידי הקליטה ההיא, נעשה האדם דבוק אל השבת; ובאמצעות השבת האדם מתדבק לחי העולמים.

1. בחודש אייר תר"ץ כתב עליו מרן הראי"ה קוק: "אחד מיחידי הסגולה שבתופשי התורה הרבנים הצעירים, אדם גדול בתורה ובישור המדות והרגשות העדינות, נצר מגזע היחש והמעלה של גאוני וקדישי ישראל הרב הגדול מו"ה שבתי בורנשטיין ז"ל... וסידר כבר מסות אשר היו לפני, ומצאתים ישרים ומדויקים מאד" (אוצרות הראייה ב, עמ' 1069).
הרב שבתי היה ראש וראשון למפעל הוצאת התלמוד באופן מנוקד ומבואר. בשנת תרצ"א זכה הרב בורנשטיין להסכמה מפוארת מהראי"ה קוק עם צאת הכרך הראשון של מסכת ברכות: "ראיתי פעולת חכם לב, אשר עמל ויגע להשלים דבר גדול ונכבד... ידידי היקר, הרב הגדול, עמוס בתורה ויראה, בן של קדושים, מו"ה שבתי בורנשטיין שליט"א, ועשה אזנים לתורה בזה... למוין את ציוניו על-דרך האמת... ולפעמים עלה בידו להאריך ולברר דברים ישרים, ערוכים בטעם ויושר... וידו נטויה בעז"ה לעסוק בעבודת הקודש הזה... וכאשר ידעתי את האיש ואת שיחו, כי כוונתו רצויה ומעשיו בזה הנם ישרים למוצאי דעת, על-כן הנני בזה מחזק את ידי בקודש..." (מסכת ברכות, הוצאת תלמוד בבלי, ירושלם תרצ"ב, עמ' ב).

אבל לא כל אדם זוכה להתדבק דבוק אמת להשבת. העולם החיצוני, על כל טרדותיו והרפתקאותיו, מפריע להאדם מלהתעלות ולשוב לשורשו. האדם הפשוט רחוק מדבקות לשבת, כרחוק מזרח ממערב, אדם כזה מקיים מצות שבת רק בבחינת "שְׁמֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ!" (דברים ה, יב); במה שנשמר לכל הפחות מלחלול על ידי מלאכות האסורות בו.

אולם, מכל מקום, גם להאדם הפשוט, שמקיים רק מצות שמירת שבת – נמצא תקנה מן התורה; כמו ששמעתי מכ"ק מורי זקני אדמו"ר רשכבה"ג מסוכטשוב זצלה"ה (בעל 'אבני נזר' ו'אגלי טל'), שהגיד שאם האדם שומר לכל הפחות את השבת כהלכתו, ומתמרמר בעומק לבו על התרחקותו מזכירת שבת – הנה בעצם התמרמרותו כבר מונח היסוד של זכירת שבת; שאם לא הייתה לו כל שייכות להשבת, הרי גם הרגש של התמרמרות היה חסר לו; ומה שמתמרמר על התרחקותו – משורשו הוא בא; וזה בעצמו גורם שוב, שיקבל דבקות להשבת, וזה שאמרו חז"ל (ברכות כ, ב): "כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה". עד כאן דברי קדשו.

ואף אנן בעניותין נאמר: כמו שבשבת ישנן בחינות הזכירה והשמירה, כן במקדש ישנן שתי הבחינות האלה.

המקדש מאחד את האומה הישראלית עם קוֹנֶה, "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ, וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹכָם" (פרשת תרומה), "בשעה שהיו ישראל עולין לרגל, מגללין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה, ואומרים להן: ראו חבתכם לפני המקום כחבת זכר ונקבה" (יומא נד, א), ובבוא ישראל להראות את פני האדון ה' צבאות הרי היו משליכים מאחורי גום כל העניינים החיצוניים המטרידים את מחשבת האדם; ובשלהבת אש קודש השתוקקו להתדבק דבוק אמת עם מקדש ה', שבאמצעותו התדבקו לה' צבאות יושב הכרובים בבית קדש הקדשים... מצות הראיה – "שִׁלַּשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָּל זָכוֹן אֶל פְּנֵי הָאֵדֶן ה'" (פרשת משפטים) – זוהי בחינת הדבקות אל המקדש, כמו שהזכירה היא הדבקות אל השבת.

אבל, ישנם תנאים כאלה, שהדבקות אל המקדש היא אסורה בהחלט; וזה – בהיות האדם לא טהור, כי אז, אדרבא המצוה שיתרחק מן המקדש, מצות השילוח – "...אֶל מַחוּץ לַמִּחֲנֶה תִּשְׁלָחוּם; וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מִחְנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם!" (פרשת נשא) – מצוה זו, המונעת בעד האדם שכבר השליך מאחורי גוו את העולם החיצוני, ושואף כבר להיכנס לחזות בנועם ה', אולם המצוה ההיא מונעת ממנו למלא את שאיפתו – זוהי בחינת ההתרחקות מן המקדש, כמו שהשמירה, למי שטרם הגיע למדרגת הזכירה, היא התרחקות עדיין מן השבת העליון, אף שכבר הספיק להתרחק מימות החול.

וממוצא הדברים: כמו שבשבת – "כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה", כן במקדש – כל שישנו בשילוח ישנו בראיה...

כנסת ישראל, אשר זרים הרחיקה מעל דודה באכזריות חמה, שואפת להתדבק אליו באמצעות המקדש; היא משליכה מנגד כל מחמדי תבל, ובאה לחסות בצל כנפי השכינה במקום מקדשה; "קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא" (עדייות פרק ח משנה ו); היא באה בכל לבָּה ובכל נפשה לקיים מצות **הראיה**. אך דא עקא: מצות **השילוח** מעכבת בעדה; טמאי מתים

**כנסת ישראל, בעצם
התרחקותה ממקדשה
כבר מונח היסוד של
ההתקרבות אל מקדשה,
כי בניגוד לאחרים,
היא שומרת על כבוד
המקדש לבלי להכנס
אליו בטומאה; ועל ידי
שמירה זו היא מקבלת
דבקות אמתית לה'
צבאות יושב הכרובים.**

הם בניה, ואפר פרה ומי חטאת אין לה; והיא במר
נפשה מתמרמרת על התרחקותה ממקדשה, אבל –
כל שישנו בשילוח ישנו **בראיה**. בעצם התרחקותה
ממקדשה – התרחקות הנובעת מתוך הערצה
והקדשה, מתוך השאיפה לבלי לבא למקום הכי נעלה
בטומאת הגוף – בעצם ההתרחקות ההיא כבר מונח
היסוד של הראיה, ההתקרבות אל מקדשה, כי בניגוד
לאחרים, היא שומרת על כבוד המקדש לבלי להכנס
אליו בטומאה; ועל ידי שמירה זו היא מקבלת דבקות
אמתית אליו; ובאמצעותה היא מתדבקת לה' צבאות
יושב הכרובים...

מנקודת מבט זו מביטים אנו על הכותל המערבי,
הכותל האחד המבדיל בין הקדש ובין החול, המכריז קבל כל באי עולם: "עד פה – תבואו, ומומני
ולפנים – קדוש לה; כל ערל וטמא לא יבא בו!". לא כל באי עולם מבינים את ערך המקדש, לא
כולם שומעים את הכרוז, לא כולם מקיימים אותו. רק האומה הישראלית, היא מבינה את ערך
המקדש, היא שומעת את הכרוז, וגם מקיימת אותו; היא, בהעריצה ובהקדישה את קדוש ישראל,
בפארה את מקום מקדש – נמנעת מלדרוך במקום הקדוש ההוא, עדי ישקיף ה' ממרומים, ויזרוק
עליה מים טהורים ואת רוח הטומאה יעביר מן הארץ.

בְּעֵמְדוֹ בַּתְּפִלָּה עַל יַד הַכּוֹתֵל הַמַּעֲרָבִי, מְכוּוֹנִים אֲנוּ אֶת לְבָנוּ לְמִקּוֹם קִדְשֵׁי־הַקִּדְשִׁים. הַמַּחֲשָׁבָה,
בְּהִיּוֹתָהּ רוּחָנִית, לֹא מְקַבֵּלֶת טוֹמָאָה, שֶׁמְקוּרָה מִכּוּחוֹת הַחוּמָר, הַמַּחֲשָׁבָה חוֹדֶרֶת דֶּרֶךְ כָּל
הַמַּסְכִּים. "אֲפִילוּ מַחֲיֵצָה שֶׁל בְּרוֹזל אֵינָה מִפְּסַקֶת בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים" (פְּסַחִים פֶּה,
ב). הַקְדוּשָׁה הַפְּנִימִית שֶׁל מִקּוֹם הַמִּקְדָּשׁ מִשְׁתַּוְּקָקֶת לְהִתְדַבֵּק עִם כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל; וּבְהִיּוֹת כִּנְסַת
יִשְׂרָאֵל שׁוֹמֵרֶת עַל קְדוּשָׁה זוּ בְּעֻמְדָה עַל יַד הַכּוֹתֵל הַמַּעֲרָבִי, בְּהִתְרַחֲקוֹת בַּחוּמָר וּבְהִתְקַרְבוֹת
בַּמַּחֲשָׁבָה – הִרִי הָאוֹרוֹת הָאֵלֶּה מִתְּכַלְלִים וּמִתְאַחֲדִים בִּיחּוּד נִפְלָא, מַעֲיֵן אוֹרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה – 'עֲנִי
רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר' (ע"פ זְכַרְיָה ט, ט), צוּרָה הַמִּתְגַּבֶּרֶת עַל הַחוּמָר – שִׁיבָא וַיִּגְאֲלֵנוּ בַּמַּהֲרָה בִּימֵינוּ.

וּבִשְׁעָה הַרְת עוֹלָם זוּ, בִּשְׁעָה שִׁיּוֹשְׁבִים וּדְנִים עַל זְכוּת כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל בִּיחֹס לְהַכּוֹתֵל הַמַּעֲרָבִי,²
פּוֹנִים אֲנוּ לְכָל בְּאֵי עוֹלָם: "הִתְבִּינוּ אֹתָם אֶת עֶרֶךְ קְדוּשַׁת מִקּוֹם הַמִּקְדָּשׁ בְּעֵינֵי כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל עַד
שֶׁמוֹנֶעֶת רִגְלָהּ מִמֶּנּוּ? אִיזָה הָאוֹמָה בְּעוֹלָם, מִבְּלַעֲדֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁתִּמְנַע אֶת רִגְלָהּ, מִרְצוֹנָה, מִמִּקּוֹם
הַמִּקְדָּשׁ? וְאֵם כֵּן – הֲלֹא, הַכּוֹתֵל הַמַּעֲרָבִי, בְּתוֹר מַחֲיֵצָה בֵּין הַקּוֹדֵשׁ וּבֵין הַחוֹל, אֵין לוֹ הָעֶרֶךְ הָאֲמִתִּי
בְּעֵינֵיכֶם, אוֹתוֹ הָעֶרֶךְ שִׁישְׁנו לְכִנְסַת יִשְׂרָאֵל, וְלִמָּה רִגְשׁוּ גוֹיִם לְבֹא בַּמִּשְׁפָּט עִם ה'?"...

(מתוך ירחון 'קול תורה' שנה א, תר"ץ, חוברת ו-ח עמ' סז)

2. בחודשים סיון-תמוז תר"ץ התקיימו דיוני ועדת החקירה על 'מאורעות הכותל' מטעם חבר הלאומים, בהם עמדה על הפרק שאלת
בעלות היהודים על הכותל וזכויותיהם לתפילה על ידו. להרחבה ראו: 'כותלנו' – הרב קוק והמאבק על הכותל, עמ' 166-171.

יש
היתר

החלפה הבנייה

הזדרזו
לרכוש
לפני עליית
המחירים!

דירות 3,4,5 חדרים בכרמי גת? קל.

הטבה
למשקיעים

איכות
חיים

מיקום
מעולה

קהילה
צעירה

החלפה הבנייה והגיע הזמן שאתם תרכשו את דירת החלומות שלכם. במרחק חמש דקות מכביש שש, 35 דקות לתל אביב ברכבת, עם קהילה צומחת לציבור הדתי, כרמי גת היא הבחירה הנכונה עבורכם ובמחיר שווה לכל משפחה. קבוצות רכישה ליחידות דיור של שלושה, ארבעה וחמישה חדרים, דירות-גן ופנטהאוס החל מ-899,000 ₪

לגור בכרמי גת? קל.

Carmel Gate
קהילת כרמי-גת

המתחם הדתי-לאומי בכרמי גת
ע"ש הרב יוסף אברלע זצ"ל

באמונה
בזמן ובמקום

לפרטים נוספים: 1700-500-555 | bemuna.co.il